

KUMINETZ GÉZA: Az életpályák és rangsoruk – katolikus szemmel.....	1
JACQUES MARITAIN: Jézus Kistestvéreinek hivatásáról.....	14
SZIGETI I. JÓZSEF OP: Részletek a 98. füzetből (2).....	31
VI. KINCSESKERTI KALÁKA	43

Mátramindszent, 2012. október

Az életpályák és rangsoruk - katolikus szemmel

*Hívtál, jöttem.
Küldtél, mentem.*

1. Bevezetés

Az emberi élet földi beteljesedését, vagyis a boldogulást főleg a megtalált élethivatás és a hozzá való hűség adja. Katolikus szemmel talán így fogalmazhatnánk meg témánk fő tételét. Mert embernek lenni nemcsak adottság, de nagy feladat is, amit főleg a szellem világából való táplálkozni tudás jelent (igazság, jóság és szépség). Az értékek világával pedig főleg választott életállapotunk és hivatásunk segítségével érintkezünk. De tételünket fogalmazhatjuk úgy is, hogy életünk úgy alakul, amilyen urat választottunk abból a célból, hogy szolgáljuk (az eszmék, a történelmi személyek már csak ilyenek: nem elég belátni azokat, hitelt érdemlően tudni őket, hinni is kell bennük). Két úrnak, akik ellentétes felfogásúak, nem szolgálhatunk. Csak az igaz Istent és a törvényes földi hatalmat illeti tisztelet és csakis őket kell szolgálnunk (nem kiszolgálnunk, tehát a szolgálni akarásban nincs semmi megalázó, nincs semmi elvtelen kompromisszum).

Ismert tétel, hogy az ember életét főleg három dolog befolyásolja: az alkata (genetika), az életmódja és a környezete;¹ vagy egy másik felosztás szerint a megtalált élethivatás, a jó táplálkozás és a rendszeresség. Az életmódot leginkább a választott hivatás határozza meg; igaz, a hivatás választásába komoly beleszólása van nemcsak az alkatnak, de a környezetnek is. A választott hivatás aztán jelentősen befolyásolja a környezetünket, az életmódunkat, még a táplálkozásunkat, sőt, még az alkati adottságainkat is. Test és szellem igen szoros kölcsönhatásban van tehát egymással.

A magyar hivatás szó találóan mutatja, hogy életutunk alakulását nemcsak magunknak kell tulajdonítanunk, hanem annak az embernek, eszmének, tevékenységnek, aki hívásának, ami vonzásának engedve, más utakat életünkből

---

¹ vö. KIRÁLY, J. – LASKAY, A., *Jellemkutatás*, Budapest 2001, 17.

kizártunk, s teljesen a vágyott útra léptünk. A hivatás tehát engedelmeskedés a belső váagnak, egy embernek, vagy az élő Istennek.

2. Az ember rendeltetése, hogy személyisége jellemes legyen

Senki sem születik jellemes embernek, de azzá kell válnia, hogy emberi méltóságának teljes értelemben vett birtokosa lehessen.² És hogy ez a tökéletesség bennünk kialakuljon, nem annyira a természethez kell visszatérnünk, nem is a jog kényszeréhez, hanem a jónak belső indíttatásból való tevéséhez, mint eszményhez kell emelkednünk.³ Mert kevésbé fontos az, hogy honnan származunk, fontosabb az, hogy hová emelkedhetünk. És ez az emelkedés, mint nevelési és önnevelési törekvés végeredményben nem más, mint az erkölcsi állapot létrehozása,⁴ vagyis a jellem kialakítása bennünk. A jellem pedig feltételezi az eszményt (a mind teljesebb és intenzívebb érintkezést a szellem világával), annak ismeretét és megvalósításának készségét, illetve szeretetét. A nevelést, valamint az önnevelést a történelem során különféle eszmények határozták meg.⁵ Így „Periklész kortársai hittek abban, hogy valamikor lehetséges lesz valakit tökéletesen jó és tökéletesen szép emberré nevelni; a rómaiak az erő, a testi és lelki erő teljességét tekintették a nevelés ideáljának. A zsidók pedagógiai eszménye: az istenfélő ember; a középkoré: a

---

² Az emberi méltóságnak különböző fokozatai vannak, így a pusztá élet az alap, melyre, pontosabban amelyen épül az erkölcsi méltóság, melynek meg-nem-valósulása a moral insanity és csúcsa az életszentség, vagyis az erények hősiek gyakorlása (más megközelítésben a diabolikus és az angyali ember). A bűnöző és megátalkodott emberi életnek tehát messze alacsony méltósága van, szemben a hőssel és a szenttel. Nem is lehet egy lapon említeni őket. Az erkölcsi érettség adja az ember igazi méltóságát. Ennek a konkrét fokozatai Szentmártoni Mihály szerint a következők: 1) amorális, vagyis erkölcs nélküli jellem, 2) konformista, vagyis megalkuvó, 3) autoritárius, vagyis tekintélyi, 4) kollektivista, vagyis közösségi-személytelen, 5) elvekhez ragaszkodó és 6) altruista, vagyis embertársra irányuló független erkölcsi jellem. Vö. SZENTMÁRTONI, M., *Úton a személyi érettség felé*, in AA.VV., *Teológiai vázlatok II. Tanulmányok a filozófia és a teológia köréből a II. Vatikáni Zsinat után*, Budapest 1983, 157-188.

³ Vö. FINÁ CZY, E., *Eszmények és valóságok*, in FINÁ CZY, E., *Világnézet és nevelés. Tanulmányok* (Filozófiai Könyvtár 8. Szerkeszti: Kornis Gyula), Budapest 1925, 4.

⁴ Vö. FINÁ CZY, E., *A nevelés fogalmának elemzése*, in FINÁ CZY, E., *Világnézet és nevelés. Tanulmányok* (Filozófiai Könyvtár 8. Szerkeszti: Kornis Gyula), Budapest 1925, 22.

⁵ Schütz Antal a létnek négy rendjét különböztette meg: 1) A tapasztalati lét, 2) A metafizikai lét, 3) Az eszmei, ideális lét és 4) Az értékek rendjét: a) logikai rend (igaz-hamis), b) erkölcsi rend (jó-rossz), c) esztétikai rend (szép-rút) és d) vallási rend (szent-nem szent). Ezek közül az eszmények az ideális és az értékrendhez tartoznak, melyek azt mondják meg, „milyennek kell lennie ... a valóságnak. Az eszmény és a norma nincs adva a valóságban. Hisz épp azt fejezi ki, hogy ami van, ami adva van, nem üti meg az eszmény és norma mértékét”. Vö. SCHÜTZ, A., *A bölcsélet elemei*, Budapest 1944, 245-249 és 470.

szent ember; a reneszánszé: az egyéni ember; a hitvitázások korszakáé: a felekezeti ember; a XVIII. századé: a felvilágosodott ember; korunké: a nemzeti ember. Világos, hogy ezek az eszmények nem zárják ki egymást valamennyien”.⁶ A huszadik században volt olyan idő, mikor a kommunista embertípus volt az ideál, jelenleg a kozmopolita, fogyasztó tömegember az „ideál”. A katolikusok számára mindig is a szent ember volt és marad is az ideál, különösen is a papság és a szerzetesség számára. Épp azért, mert jóllehet mindenki életszentségre van hívva, és ez az út mindenki előtt reálisan meg is valósítható, de a lelkipásztornak épp a minősített tökéletessége adja tevékenységének hatékonyságát és erejét. A tekintélye nem annyira a hivatalon, a legitimitáson, hanem inkább az erkölcsi minőségen alapul. Ne felejtsük el, hogy a lelkipásztor a hívó közösség vezetője, akinek tekintélyét kellő eréllyel és következetességgel kell gyakorolnia.

Aki valóban emberi életet akar élni, annak az embernek mindenekelőtt nagyon tanulékonynak, helyesebben szólíthatónak kell lennie, s ezzel együtt is nagy küzdelemre kell felkészülnie. Ellenkező esetben nem alakul ki lelkében az a vallás-erkölcsi jellem, szilárdság, mely a krisztusi lelkiület gyökere és maradandó gyümölcse.⁷ A jellem, vagyis a készséges lelki jóság ugyanis az erényekben, vagy ilyen készségek segítségével mutatkozik meg.⁸ De Bernhard Häring nyomán úgy is fogalmazhatunk, hogy erényes,⁹ jellemes az az ember, aki

---

⁶ vö. FINÁ CZY, E., *Eszmények és valóságok*, in FINÁ CZY, E., *Világnézet és nevelés. Tanulmányok* (Filozófiai Könyvtár 8. Szerkeszti: Kornis Gyula), Budapest 1925, 6.

⁷ A jellem nélkül, vagyis az elveink egységes és következetes megvalósítása nélkül az emberek a „mindenkori környezetük, változó ismerőseik és saját szeszélyeik zsákmányai; egész életükön keresztül minden képzelhető esemény és befolyás ide-oda lökdösi őket. Sőt akárhány, látszólag pedig nagyon tevékeny ember élete legfontosabb dolgaiban mégis szenvedőlegesen viselkedik; az ő tevékenységüknek nem valami nagy életcél ad irányt és tartalmat, hanem elv és cél nélkül össze-vissza kínákozó alkalmak és hatások szerint élnek: majd pillanatnyi ötleteikre hallgatnak, majd a szórakozás és mámor vágya irányítja tetteiket; nem is tevékenység, hanem egyszerűen foglalatoskodás az, amit űznek. Mert a tetterő alapvető ténye, a valóban aktív magatartás főfeltétele: elszánt elhatározás arra, hogy jellem és lelkiismeret útján fogunk járni. Ezzel az elhatározással az ember gyökerében legyőzte a szenvedőlegességet és többé nem egyszerű szereplő, hanem ő lett a rendező”. Vö. TÓTH, J., *A jellemről*, in *Religio* 74 (1915) 706.

⁸ A jellem jelzi „a szilárd és megingathatatlan akaraterő fenségét. ... Az igazság ragyogó eszményképét állhatatos akaraterővel követő férfiút sem a nagy tömegnek helytelen irányban hömpölygő erőszakos mozgalmi, sem a megromlott közvélemény vészes ereje; sem az auri sacra fames – a pénzre éhes lelkiület, sem a zsarnoki önkény haragjának fenyegető villámai meg nem rendítik. Ő szilárd meggyőződésének erejével szembeszáll vésszel és viharral; feltartóztatlan energiával halad kitűzött célja felé, mely mint a becsület és erkölcsi fenség eszményképe világít előtte. És ha körülötte minden összeomlik is, félelem nélkül néz szembe magával a halállal is”. Vö. TÓTH, J., *A jellemről*, in *Religio* 74 (1915) 704.

⁹ A erények megnevezése és osztályozása különféleképp történhet. Klasszikusnak számít Aquinói Szent Tamás csoportosítása, mely szerint vannak az ún. erkölcsi erények, a teológiai erények és a Szentlélek ajándékai. (Az

lelkileg felkészült a szeretet főparancsának végrehajtására.¹⁰ Egyúttal azt is állítjuk, hogy a jellem az erény mellett lényegi elemekként tartalmazza a kötelességtudást és a lelkiismeretességet is.¹¹ Az erény ugyanis tudatos, szándékos, akarati-érzületi állásfoglalás, ahogy Brandenstein Béla fogalmazza.¹² A lelki küzdelmet épp ennek a jellemnek a kialakítása, megőrzése jelenti.¹³ A gyermek ismerkedik vele, az ifjú kialakítja, a felnőtt megvalósítja, az öreg ember pedig immár inkább őrzi és szemléli. S ez minden nemzedék számára a birtokbavétel és a megtartás állandó feladatát jelenti, vagyis az örömmel együtt jár a küzdelem is. Éspedig azért, mert valami kettősség van a természetünkben, s ez a kettősség mindaddig kísér bennünket, amíg el nem jön a halál-testvér értünk.¹⁴ Nemcsak a jóra, de a rosszra is hajlunk, s valljuk be, sokszor jobban ez utóbbi felé visz valami erő bennünket. E küzdelemnek megkerülhetetlen pontja az akaratunk, helyesebben vágyaink nevelése,¹⁵ motivációink nemesítése, ami

---

erkölcsi erények mellett ott vannak az értelem és az érzelemlátás sajátos készségei is).⁹ Értelmi erényeknek nevezzük az elmeélt, az emlékezőkészséget, a logikai törvények alkalmazási készségét, a megfigyelés készségét. A *teológiai erények (virtutes theologicae)*: hit (fides), remény (spes) és szeretet (caritas, amor). A *sarkalatos erények (virtutes cardinales)*: okosság (prudentia), igazságosság (iustitia), mértékletesség (temperantia) és bátorság (fortitudo). A *Szentlélek ajándékai (Dona Spiritus Sancti)*: Bölcsesség (sapientia), értelem (intellectus), jótanács (consilium), tudomány (scientia), lelki erősség (fortitudo), jámborság (pietas), istenfélelem (timor Dei). Az egyes *egyéb erkölcsi erények (aliae virtutes)*: 1. A személyiség erényei: önérzet, alázat, szerénység, becsület, hűség, következetesség, őszinteség, türelem, nagylelkűség, határozottság, józanság, nyitottság, tisztelet, önuralom, fegyelmezettség. 2. Közösségi, társadalmi erények: udvariasság, igazságosság, önzetlenség, szolgálatvállalás, engedelmisség, munkaszeretet, hazaszeretet, kollegialitás, tolerancia, előítélet-mentesség, tisztelet, ügybuzgóság, szolidaritás. 3. Hivatásbeli erények: hivatástudat, kezdeményező készség, szellemi igényesség, szakmai becsület, alkalmazkodóképesség, megbízhatóság, tanulékonyosság, vezetékképesség, kreativitás. 4. Karakterológiai erények: kedvesség (nő, gyerek), lovagiasság (férfi), bölcsesség (érett kor), jó kedély (ciklotim alkat), komolyság (szkizotim alkat), humorérzék (kedély), higgadtság (felnőtt kor), lelkeség (fiatalkor), vendégszeretet.

¹⁰ vö. HÄRING, B., *Krisztus követése I.*, Pannonhalma-Róma 1997, 472-474.

¹¹ vö. TÓTH, J., *A jellemről*, in *Religio* 74 (1915) 721.

¹² vö. BRANDENSTEIN, B., *Etika*, Budapest 1938, 232.

¹³ Épp ezért "a jellem szentélyét építő emberre mindig nyomasztóan nehezedett a kérdés: a jellem nagyságáért vívott küzdelem hogyan egyeztethető össze az ember boldogság után való jogos törekvéssel". Vö. MESTER, J., *Aszkézis, mely erőt és kedvet ad*, in AA.VV., *Lelekipásztori fölkészültség*. A harmadik érdi papitábor előadásai és megbeszélései, Budapest 1941, 22. A válasz: a két dolog nincs ellentmondásban, s magasabb egységbe emelendő a keresztény lélek heroicitásra törekvéssel.

¹⁴ Ez egyébként érthető, hiszen különben már nem lennénk valóban szabad lények.

¹⁵ Lásd: PAYOT, *Az akarat nevelése I-II.*, Budapest 912; AMBRUS, B., *Önnevelés*, Székesfehérvár 1937; TANQUEREY, A., *A tökéletes élet. Aszkétika és misztika I-II.*, Tatabánya 2000 (faksimile kiadás). A mai lelkeségi irodalom és a pedagógiai, illetve pszichológiai tudományok a szükségesnél lényegesen kisebb figyelmet szentelnek ennek a dimenzióknak, épp ezért utaltunk a fenti három régebbi munkára.

Brandenstein Béla szerint lényegileg önfegyelmezés. Az a tudatos tevékenység, mellyel testünket és lelkünket építjük a választott életeszmeny szerint. Akaratunk szabad, vagyis mi vagyunk szabadok, de befolyásolhatók is vagyunk és kell is a kellő, a legitim tekintélytől jövő befolyás.¹⁶ E nélkül szintén nem alakulhat ki bennünk az érték, a jellem, a méltóság.¹⁷ Ide kívánkozik annak beszúrása is, hogy ezt az életeszmenyt, mint ismeretet is el kell sajátítanunk.¹⁸ Jelen esetben ez Krisztus és az Egyház tanításának és tevékenységének az állandó tanulását és szemlélését kívánja meg.¹⁹ Különben nem juthatunk el (vagy csak nagy nehézségek árán) az igaz és a jó belátásához. Igaz, ez kisebb értékű, mint a jó akarása. S mindebben segít a jó példa, a szentek élete, vagyis az a tekintély, akinek tekintetéből kiolvassuk, mit és hogyan is kell gondolnunk, éreznünk, tennünk. Lássuk meg, hogy ha a jót valóban akarjuk, akkor az megváltoztatja a gondolatainkat, sőt, az érzéseinket is.²⁰ Ezáltal alakul ki az az érzület, amit lelkületnek mondunk, aminek alapját a személy karaktere, neveltetése, míg felépítményét a jellem adja. Nem szabad megfélekednünk az erkölcsi élet építése során a bűnbánatról sem, mivel minden látszat ellenére elég sokszor értékellenes a felfogásunk, vagy a cselekedetünk s ezt bizony be is kell látnunk, és el kell utasítanunk, különben nincs tisztulás, s a lelki életben előbb rejtetten, majd egyre nyilvánvalóbb módon megjelenik a leépülés, amit az önkényes, fegyelmezetlen viselkedés jelez.

Hogy ki miképp vette tehát birtokba a katolikus hitet, mutatják az erényei és lelkében az erények egymás közti harmóniája. Ki-ki amint önmagát kormányozza (pásztorolja), valamiképp úgy kormányozza a rábízottakat is. Íme néhány példa: Aki önmaga diktátora, hajlik arra, hogy másokat is elnyomjon. Aki nem mer szembenézni saját gyenge pontjaival, másokkal sem mer még szükség esetén sem konfrontálódni. Aki bogaras természetű, az a kormányzás (lelkipásztoroklás során) területén is ötletszerűen (terv nélkül), önkényesen fog viselkedni. Akiben nyughatatlan lélek lakik, az a kormányzás során is állandó

---

¹⁶ Mert az igaz tekintély és csakis az igaz tekintély kapcsol össze minket az Igazsággal és a Jóssággal és a Szentséggel.

¹⁷ Az emberi méltóság nem a pusztá létezésben valósul meg, az csak alap, amire építeni kell. Az erkölcsileg értékes életben (nevezhető ez a szó legnemesebb értelmében ártatlanságnak) áll az emberi méltóság teljessége. Ezért a pusztá emberi életnél mérhetetlenül nagyobb értéke és méltósága van az ilyen ártatlanná lett életnek. S ezt különös erővel kell védenie a törvénynek.

¹⁸ Erre szolgál elsősorban a hitoktatás, de maga a nevelés általában.

¹⁹ Ezt adja a liturgia és ebben áll az imádságos élet.

²⁰ Ennek a nevelési stratégiának ma nem sok sikere van, mivel az uralkodó nézetek túlságosan determinisztikusak.

lázban tartja övéit, konfliktusok erőltetett kiobbantásával, sértődékeny magatartásával. Aki kényszeres, nos az az ember pedig, noha mindenki számára jól szeretne dönteni, épp e vonása miatt fog nagyon rossz döntéseket, vagy megkésett döntéseket hozni.

Ne felejtjük el azt sem, hogy az erkölcsi jellem teljességét és annak megvalósultságát szemlélhetjük és csodálhatjuk Krisztus személyében. Ez talán a legfontosabb, amivel a kereszténység hozzájárult az emberi ember és az emberi társadalom megvalósításához: magának Krisztusnak a jelenvalóvá tétele minden nemzedék számára. Azé a Krisztusé, akiben, akivel és aki által megjelent a Földön a minden szempontból tökéletes ember, az Istenember.²¹ Krisztus egyénisége ugyanis mind tartalmában, mind formájában, mind pedig hatékonysága szempontjából tökéletes volt. Minden szempontból szent volt, s benne az erények harmóniában voltak, abszolút felülmúlhatatlan módon. Amilyen egyéni, olyan egyetemes volt a lénye. Ezért minden kor, minden nép, minden kultúra számára ő az egyedüli teljes értékű, s ezért megvalósítandó embereszmény.²²

Ugyancsak a kereszténységnek köszönheti az emberiség a hatalom és tekintély vonatkozásában a kiválasztottság helyes értelmezését. Ma a tömegek kitermelte diktátorok korában ez különösen megszívlelendő vonás. A tekintély és hatalom hordozójának nem elég kiválónak, hanem kiválasztottnak is kell lennie.²³ A vezér, a kiválasztott, nemcsak egyszerűen a tömegből kiválasztott személy. Nem egyszerűen „kiváló, e-gregius, aki kiemelkedik a nyájból, mint az óriás a testével, az arisztokrata a születésével, a gazdag a vagyonával, a zseni a tehetségével; hanem se-gregatus, akit más választ el a tömegtől. Az eltömegesedés ellenszere nem a kiváló, hanem a kiválasztott. Amíg valaki csak

---

²¹ Pontosabban Krisztus jött el, és az idők végezetéig lényegileg azonos identitástudattal rendelkező vallási közösséget hozott létre, mely folytatja az alapító tevékenységét.

²² Vö. SCHÜTZ, A., *Krisztus*, Budapest 1944, 128-145.

²³ Schütz Antal szerint a kiválasztottnak három kategóriája van, a szent hierarchák, vagyis a társadalmi rendnek és a törvényeknek őrei, akik a szent hagyományok letéteményesei, a fegyelmezők és szükség esetén büntetők. Aztán a próféták és végül az apostolok, vagyis a nevelők Isten országában. Nem sorolja ide a tehetségeket. Azt mondja, hogy „a tehetség és zseni nagy szolgálatot tehet a választottság birtokában. ... de a tehetség nem pótolhatja a hivatást – a zseni sem; mert hiányzik benne valami, ami nélkül lehetetlen a tömeglelkületnek fölébe kerekedni, hiányzik a tekintély: az a sajátos hatalom, mely erőszak nélkül és mégis erővel felülről ráereszkedik a lelkiismeretre, térdre készlet és felsőbb élet áramkörébe kapcsol. A csaktehetség vitáz és vitára biztat, szellemeskedik és nem vált meg. Szellemóriások szellemességei közepett halt meg Perikles Athénje, és politikai tehetségek torzszalkodásai temették el a köztársasági Rómát.” Vö. SCHÜTZ, A., *Tömeg és elit*, in SCHÜTZ, A., *Őrség*, Budapest 1936, 239.

kiváló, addig kiemelkedik ugyan a tömegből, mint a királlyá lett ifjú Saul szálas természetével a népből; de lényének javával benne áll és belőle él; amennyiben nem, az egyedüljárók külön-ösvényein kallódik el. A csak kiváló állandóan az eltömegesedés veszedelmében van, amint ezt meg lehet figyelni a születési arisztokrácián és az áruló írástudókon. A kiválasztott azonban nem a tömegből nő ki, hanem felső erő emeli ki onnan és tartja magasan fölötte. ... Ezek és csakis ezek állíthatják meg az eltömegesedés folyamatát, mert csakis ők egészen mentesek a tömeglelkülettől és állnak teljes határozottsággal az ellenpóluson. Ők és csakis ők nincsenek kísértésben tömeggé válni; nem belőle jöttek, nem belőle élnek, s így a tömegnek nincs is ereje lerántani őket magához”.²⁴

A jellemet színezi természetesen a „vérmérséklet, természeti hajlandóság, érzelmi világ, cselekvésmód. Megvannak külön-külön sajátos szenvedélyeink, hangulatunk, képzelőtehetségünk, értelmi és akarati készségeink, szokásaink”,²⁵ ám ezeket a választott eszmény öntevékenységek révén egy irányba rendezi. Bár ezeket a tényezőket nem áll módunkban teljesen az értelem és az akarat, vagyis a személyes én-központunk²⁶ hatalmába hajtani, mégis, tiszteletben tartva

---

²⁴ Vö. SCHÜTZ, A., *Tömeg és elit*, in SCHÜTZ, A., *Őrség*, Budapest 1936, 237-238.

²⁵ Vö. TÓTH, J., *A jellemről*, in *Religio* 74 (1915) 707. Többféle tipológia érvényes, ha meg akarjuk határozni egy-egy ember karakterét. Mindegyik valami alaphajlamot vagy alapkészséget vesz rendező elvnek. Olyat, amire mintegy ráépülhet az egész személyiség. Elvileg bármelyik erény, illetve ellentéte (vitium, főbűnök) válhat principálissá, s a személyiséget gyakorlatilag meghatározóvá. Így beszélhetünk érzelmi-ösztönös emberről, intellektualista, gyakorlatias cselekvő, mélylelkű emberről, kicsinyes, különc, hiú, gögös, fősvény emberről, beszélhetünk álszentről, szemlélődő, ravasz, megfontolt, stb. embertípusról. Vö. NOSZLOPI, L., *A világnézetek lélektana*, Budapest 1937, 53-54.

²⁶ Vö. BORBÉLY, K., *A keresztény életalakítás elmélete*, Pannonhalma 2009. A nevelés alanya az ember, aki nemcsak egyed és egyéniség, hanem benne „összefutnak az embertársaktól, sőt a már letűnt nemzedékekből és egyedekből kiinduló hatásszálak és mindenegyes emberből ilyenek indulnak ki; minden egyén egy rendkívül bonyolult háló csomója”. A pedagógiának ezt a sok és sokféle relációban létező embert kell figyelembe vennie, melynek alapstruktúráját az alábbi öt pontban adja meg: 1) A tudat, melyben ott vannak az ismeretek, a vágyak, az elhatározások; 2) Az ún. engrammák, vagyis **mindaz az információ, ami a tudatban valaha benne volt, elraktározódik, melyek ott élnek a tudat alatt, és megfelelő ingerre ismét felszáll a tudatba.** 3) **Az alig tudatalattiban (im Unbewussten), mélyebben az ún. engrammáknál, ott vannak a tehetségek és a diszpozíciók, vagyis a fogékonyságok és valamire való készségek, késztetések.** Ezek, ellentétben az engrammákkal, sohasem lépnek a tudatba, hanem inkább a „tudatjelenségek magyarázatára felvett hipotetikus jellegű valóságok”. 4) Még mélyebben húzódnak az ún. hajlamok és ösztönzések, melyek „talán soha valósába nem szöknek, de arra késztetnek”. 5) A hajlamoknak és ösztönzéseknek „hajszályökerei a legmélyebb rétegbe ereszkednek és onnan szívják életük erejét. Ebben a rétegben találkozik titokzatos egyesülésre az egyéni életkeretek között megvalósuló testi és szellemi élet. ... Ma ezt az egyediség biológiai rétegének mondják, amennyiben az egész személyiség gyökere, konstitúciónak”. Mármost ami a nevelés alapját adja, az a nevelékenységek nevezett sui generis adottságunk, ami nem lehet azonos a fejlődékenységgel, mert azt belső tényezők indítják és irányítják, ellenben a nevelékenység a céltudatos külső és belső ráhatások iránti fogékonyságot jelenti, melynek forrása a szólíthatóság. Mármost hol vannak ennek a nevelékenységnek, szólíthatóságnak a határai? Az empirizmus szerint bármivé lehet az ember, míg a nativizmus szerint minden

sajátos természetüket, az eszmény szolgálatába állíthatók. Éspedig azért, mert „azt a nyers ösztönösséget, mely a vérmérséklet, természeti hajlamok, szenvedélyek révén megnyilatkoznék, az értelem sugárfénye s az akarat energiája az erkölcsi rend szolgálatába hajtják, s ezáltal értékeket termelnek, melyek az ember tökéletesebbé tételére, benne a szebb, a több élet kialakítására hasznosíthatók”.²⁷

A jellem épsége vagy hibái óhatatlanul belejátszanak gondolkodásunkba, érzelmeinkbe és szándékainkba. Torzítanak, vagy helyes értékelésre hangolnak; azaz vagy a szubjektivizmus ingoványába visznek, vagy a tárgyilagosság szilárd talajára helyeznek.

3. A hivatás szeretete általában

A továbbiakban – Noszlopi László nyomán – a hivatás szeretetéről általában, illetve a hivatástudatot megalapozó hivatáserkölcsei elvekről kell beszélnünk.²⁸

Mindenféle foglalkozás üzhető szakmaként, vagyis főleg megélhetési és előmeneteli motívumok miatt, valamint a ranggal járó tevékenységként.²⁹ Minden foglalkozás végezhető hivatásszerűen, azaz, főleg szeretetből, szolgáló szeretetből. Nevezetesen a hivatás gyakorlásával járó erkölcsi érték megvalósításának szeretetéből. Ennek az alapmagatartásnak az a legfontosabb

---

eleve adott, tehát nincs értelme annak a nevelésnek, mely ezt a határt akarja megváltoztatni. A nativizmusnak igaza van abban, hogy „az ember alaprétégében elhelyezkedő örököltségek, gének nem változtathatók az ellenkezőre, nem cserélhetők ki, tehát nem nevelhetők. De hozzáértő, következetes vezetés alatt igenis elég jelentősen befolyásolhatók a magasabb rétegek, a fenotípus – s ebben igaza van az empirizmusnak. Sőt, pedagógiailag a genotípus bizonyos határok között befolyásolható, amennyiben nevelői befolyással kifejlődésre szólíthatók értékes alapelemek és tehetségek, ellenben háttérben maradásra, ki nem alakulásra szoríthatók a negatív alapvonások, és mert semmiféle módszer eleve meg nem állapíthatja, kiben mi lakik, ezért a jó nevelő úgy tesz, mint az ügyes muzsikusz az orgonával, melyet még nem ismer: végigbillentyűzi, kipróbálja összes regisztereit”. Az embert jelentősen befolyásolja nevelésében, nevelhetőségében életkora, neme, társadalmi környezete, közelebről a kortársai, nemzete, a közeg (tömegek). Vö. KUMINETZ, G., *Schütz Antal ismeretlen arca: a pedagógiatudós*, in SCHÜTZ, A., *Pedagógia*, Budapest 2010, 373-374.

²⁷ Vö. TÓTH, J., *A jellemről*, in *Religio* 74 (1915) 713.

²⁸ Vö. NOSZLOPI, L., *Megmentő és felemelő szeretet*, Budapest 1975, 77-84. valamint: NOSZLOPI, L., *A szeretet lélektana és bölcselete*, Budapest 1944, 132-139.

²⁹ A hivatás elvált az idők folyamán a rangtól, mely a tekintélyt, a hatalmi befolyást szerette inkább, majd elvált a keresettől is, vagyis az üzleti oldaltól. Vö. NOSZLOPI, L., *A szeretet lélektana és bölcselete*, Budapest 1944, 119-120.

következménye, hogy a hivatás gyakorlása során az lesz a legfontosabb, ami a hivatásban önmagában a fontos, és másodlagossá válik az, ami a hivatás gyakorlójának szubjektív célja (hírnév, siker, gazdagság, stb.). A hivatástudat- és szeretet eszményeket és kötelezettségeket jelent. Ezek pedig az alábbiak: 1) A hivatásteljesítés fő célja nem az egyéni érvényesülés, mivel a törtetés (farizeuskodás), a karrier-csinálás, mint fő cél, önmagában erkölcstelen, következményeiben kártékony, mert nem tűri maga körül az igazán kiváló munkatársakat. A hivatás gyakorlásának célja tehát az emberiség közös érdekeinek és a kultúra értékeinek szolgálata. 2) A hivatás becsülete, ami a szorgalmas, rátermett, gondos és szakszerű munkát, vagyis a becsületes munkát és a becsületes munkást jelenti. A hivatás becsülete, vagyis a szakmai becsületet sajátos etikai köteleességek jellemzik: a) a hivatás elsősorban nem kenyérkereseti forrás, hanem életfeladat; b) hivatásbeli kötelezettségeink teljesítése egyéni érdekeink elé helyezendő; c) vállalandó kötelmeink, képességeink arányban kell, hogy álljanak és d) teljesítményünknek is arányban kell lennie munkabírásunkkal az 'ad impossibilia nemo tenetur' elv alapján. Természetesen, a 'sub pondere crescit palma' elvet is rögtön emlékezetbe kell idéznünk, mivel a készségeink, valamint a teljesítményeink jelentősen fokozhatók az idő multával (épp a készségek kivívása, a motiváció tisztulása, vagyis a hivatás szeretete miatt). 3) A munka szeretete. A munka nemcsak megélhetési eszköz, hanem erkölcsi érték, személyiségünk kibontakoztatója, tehát állapotbeli köteleességünk. A munkából, mint hivatáserkölcsi elvből szintén kötelezettségek származnak: a) a munka minden emberre nézve egyéni és társadalmi kötelezettség; b) minden becsületesen végzett munka tiszteletreméltó; c) a munkának lelkiismeretesnek kell lennie; d) a végzett munkának összhangban kell lennie testi és szellemi (lelki) egészségünkkel (nem szabad bűnös, vagyis erkölcsileg meg nem engedett munkát végeznünk); e) a több képesség (készség) több munkára kötelez, míg a kevesebb kevesebbre jogosít. A hivatásból végzett munka nem válik kényszeressé és szenvedéllyé, bár hősies és fáradhatatlan munkára sarkall.³⁰ 4)

---

³⁰ Mintegy nyolcvan évvel ezelőtt énekelt a határ, az emberek örömmel dolgoztak, szabadnak érezték magukat, mára elhallgatott ez az ének, ami nagyrészt a kapitalista bérmunka nihilizmusa számlájára írható. Ezért a munkás már nem találja meg a munkában az alkotást, hanem kényszerű és kikerülhetetlen robotnak tekinti a megélhetésért, vagy a hatalom megszerzéséért, vagy a karrier építéséért. Ennek nyomában jár a szórakoztatóipar felvirágzása, mivel másképp elviselhetetlen az élet. Ez a felfogás a korszellem lényegi része, ezért fokozottan belejátszik azokba a foglalkozásokba is, amelyeket hagyományosan szorosan vett hivatásként tekintettek. Ez pedig a hivatás eszméjének és eszményének szétrombolódásával fenyeget. Ezt a korszellemi kóros hatást kell leküzdenie minden, sajátos hivatástudatot megkívánó életpályára jelentkezőnek, különösen is a ma és holnap papjának. A gyönyörrel, a hatalommal, a versengéssel, a törtetéssel vagy a haszonnal szemben a hivatásbeli főcélnek ismét a hivatáserkölcsi értéktartalomnak kell lennie.

A technika humánus használatának elve: A technika elsősorban szolgálja az emberi életet, nevezetesen azzal, hogy erőket hasznosít. A technika tehát nem annyira termékeny elv, hanem erőket optimalizál és hasznosít. A hivatásszerűen igénybe vett technika nem tesz technokratává, nem pusztítja a környezetet, hanem segítségével az ember a Kozmosz gazdájának világfenntartó, őrző és kibontakoztató tevékenységében vállal részt. 5) A szabadság elve: Az adott hivatást ki-ki szabadon vállalhatja, illetve azt az erkölcs (szakmai, társadalometikai) szabta határokon belül gyakorolhatja. További szempont, hogy az élet ésszerűsítésének is megvannak a maga határai, amit a hivatását végző személynek is tiszteletben kell tartania. 6) Az igazságosság elve: Ez az elv egyúttal a politikai és a társadalometikának is vezérelve. Konkrétabban ez azt jelenti, hogy mindenki azt a helyet és munkakört töltse be a társadalomban, amely őt rátermettsége szerint megilleti, továbbá: minden becsületes munka biztosítsa végzője tisztességes megélhetését, testi- és lelki biztonságát, azaz emberhez méltó életét. Az igazságosság elvéből további szabályok származnak: a) A keresetnek és a társadalmi rangnak a foglalkozás minőségén, erősségén és rátermett betöltésén kell alapulnia. b) a társadalmi berendezkedésnek olyannak kell lennie, hogy benne az egyén idejében megtalálja és betölthesse a neki megfelelő élettervet. c) Minden hivatás megengedi, hogy képviselője azon a helyen nélkülözhetetlennek érezze és tudja magát, amellet, hogy köteles a saját egyéni érdekeinek körén túl a közösség nagy céljait és szükségleteit szolgálni. 7) A rátermettség elve: Itt két szempontot kell egyszerre érvényesíteni: a) a társadalomnak nem áll jogában, hogy bárkit is kényszerítsen valamely pályára; b) ugyanakkor a társadalomnak kötelessége, hogy arra alkalmatlan emberek nem kerüljenek adott pályára. Ez lenne a felelős pályaválasztás elvének érvényesítése, melyet tanácsadással, az adott pályával járó kötelek és tudás ismertetésével lehet hatékonyan szolgálni. 8) A gyökeresség elve: A választott pályának összhangban kell állnia a társadalom hagyományaival, földrajzi- és egyéb adottságaival. 9) Az elkülönülés (differenciáció) vagy hivatás-megosztás elve: a hivatások sokféleségére van a társadalomban szükség, vagyis munkamegosztásra és szakosodásra, ami ugyanakkor nem vezethet szűklátókörűséghez és szakbarbársághoz. 10) A szervesség elve azt jelenti, hogy az egyes hivatások, vár sokfélék és egyre nagyobb a szakosodás, nem szigetelődhetnek el egymástól, hanem élő kapcsolatban kell egymással maradniuk. Ebből az elvből további előírások folynak: a) mindenki köteles hivatását úgy ellátni, hogy a legértékesebbet, mennyiségben és minőségben is a lehető legjobbat alkossa. b) mindenki arra is köteles ügyelni, hogy hivatása

gyakorlásából és ebből származó teljesítményéből másokra és a közösségre magára se keletkezzék se erkölcsi, se anyagi kár. c) minden személy köteles arra, hogy egyrészt kifejlődjenek benne azok az erkölcsileg értékes tulajdonságok, melyeket az adott hivatás természete megkíván, másrészt a kedvezőtlen tulajdonságai visszafejlődjenek. d) A hivatásnak és a keresetnek olyan viszonyban kell lenniük, hogy előbbre való legyen a hivatás betöltése a kereset növelésénél. 11) A szervezettség elve: A társadalomnak kellő módon kell megterveznie, elosztania erőit, így a hivatások fajait és számát is. 12) A hierarchia elve: a szervezettségért és a jó működésért kell lenniük vezetőknek és alárendelteknek, ahol a szakmai hatékonyságnak és az engedelmességnek kell uralkodnia. 13) A társadalmi felemelkedés (ascendentia) elve: Ez azt jelenti, hogy a rátermettek valóban elnyerhessenek fontos társadalmi pozíciókat. A szerzett jogok és hagyományos rangok nem hátráltathatják az élet és a társadalom egészséges bontakozását. 14) Az élettér elve azt mondja ki, hogy minden hivatásnak szüksége van azokra a kincsekre, melyeket a talaj, a térben létező földterület magába rejt. 15) A működési hatáskör elve azt mondja ki, hogy minden hivatásnak szüksége és joga van bizonyos hatáskörre, épp kellő működése érdekében. 16) Az időtartam elve hasonló az előbbihez, s azt az idő vonatkozásában mondja ki: minden hivatás tartós, általában egész életre szóló küldetést jelent. 17) A jelleg elve: minden hivatásnak van sajátos jellege, természete: értelme és tartalma, melynek megfelelően alakul a hivatást gyakorló személy lélektani egyénisége és munkakörülményei. 18) A bensőség elve azt jelenti, hogy az egyes hivatás-elvek egymást kiegészítik. Így az orvos ma már nem csak a betegséget, hanem a beteg embert gyógyítja, mely bizonyos papi funkciók gyakorlását is jelenti. Az államférfi szintén orvosi és papi funkciókat is végez, ha olyan körülményeket biztosít az államban, melyek eredménye a polgárok testi és lelki egészségének helyreállása. 19) Végül a vallásosság elve szerint az egyes hivatásokat az a gondolat szenteli meg, hogy isteni hívásra vállaltuk az adott hivatást, benne az isteni gondviselés rendelkezését látjuk. Ennek megfelelően a hivatás teljesítése valamiképp a vallásosság cselekedeteihez sorolható. Mindezek az elvek természetesen, mutatis mutandis, érvényesek a papi hivatásra is.

Minden hivatás a közjó szolgálata, és csak közvetett módon adja az egyén kibontakozását. Mivel „az egyén nem csupán egyén, hanem része és hordozója a közösségnek, a társadalomnak és a nemzetnek is. Sajátos erőit és tehetségeit tehát nem csupán a maga kielégülésére kell fordítania, nem csupán önző módon kell ápolnia, hanem különleges arravalóságai által hivatott arra, hogy a közösség

és a nemzet munka-, gazdasági és kulturális életében bizonyos helyet betöltsön”.³¹

4. A hivatások rangsora

A hivatások osztályozásáról is említést kell tennünk.³² Többféle szempont lehetséges: a) Keresztény szempontból lehetnek transzcendens és immanens hivatások. b) beszélhetünk eszmék és vallások hivatásáról. c) a tevékenység alapján lehetnek szemlélődő, tevékeny és a kettőt egyesítő vegyes hivatások. d) A hivatások aszerint is osztályozhatók, hogy milyen érték szolgálatában állnak: Noszlopi László Pauler Ákos nyomán az élethivatások alábbi rangsorát állapította meg: 1) Legértékesebb az az életforma, amely közvetlenül az összes értékek ősi forrásával és valóságával foglalkozik: az Abszolútummal, Istennel. Ez a pap, teológus és filozófus élete. 2) Ezután következik a három szellemi értékkel közvetlenül foglalkozó hivatás: a művész, a tudós és a pedagógus. 3) Az előbbi hivatások gyakorlását teszi lehetővé a társadalmi béke és kultúr-folytonosság, melyeket a jogászok és államférfiak (politikusok) tevékenysége biztosít. 4) Mindezt szolgálja a testi és lelki egészség fenntartásával és gyógyításával az orvos és a pszichológus. 5) Ugyanezt műveli a fizikai biztonság, a béke fenntartásával a katona. 6) Ugyanezt segíti elő az embernek nehéz fizikai munkát megkönnyítő technikus. 7) A kellő mennyiségű és minőségű táplálékot biztosítja a mezőgazda és az állattenyésztés. 8) A szükséges technikai eszközöket állítja elő az ipar és az iparos, végül 9) a javak igazságos, arányos elosztásáért felelnek a kereskedők és a bankárok.

Ugyancsak tovább differenciálódnak a hivatások attól függően,³³ hogy nő- vagy férfiember alkalmasabb rájuk; a különböző életkorban levő emberek akkor töltik be hivatásukat, ha mindegyik egészen önmaga marad, és egyik sem akar más lenni, mint ami. Mindegyik életkornak megvan ugyanis a maga értelme és értéke. Itt van továbbá a családi hivatás, a nemzeti hivatás, mely utóbbi a nemzet értékeinek ápolásával foglalatoskodik.

---

³¹ Vö. NOSZLOPI, L., *A szeretet lélektana és bölcselete*, Budapest 1944, 117.

³² Vö. NOSZLOPI, L., *A szeretet lélektana és bölcselete*, Budapest 1944, 120-122.

³³ Vö. NOSZLOPI, L., *A szeretet lélektana és bölcselete*, Budapest 1944, 140-145.

5. Befejezés

A hivatás választása óhatatlanul sorsszerű lépés, vallásos lépés (egész lényemmel szolgálni akarok valakit, egy eszmét), így vagy úgy, köze van az istenséghez.

A hivatások hierarchiája keresztény felfogásban szerves egységet mutat. Forrása az Isten, aki minden erény és tudás; Benne mindent a megmentő és felemelő szeretet hat át. Az ember akkor veszi igazán birtokba sorsát és tulajdonképpeni feladatait, amikor ez a megmentő és felemelő szeretet fogja össze a személyiségét, a jellemét, s hatja át a hivatását. Helyesebben a keresztény ember mindenféle tevékenységén ott van az a vonás, hogy hivatásszerűen (rendeltetésszerűen és etikusan) végzi azt (még az utcasepréshez is hivatástudat szükséges).

A hivatás alapú életszemlélet végeredményben óhatatlanul áthelyezi a hangsúlyt a jogokról a kötelességekre, mivel a hivatás birtokba vétele alapvetően az azzal járó tudás, mesterfogások elsajátítását, a vonatkozó kötelek felvállalását jelenti. A kötelek útja egyébként a legjobb jogérvényesítő, hiszen aki megteszi kötelességeit, megadja Istennek, önmagának, és embertársainak a jussát, tehát tiszteli jogait. A keresztény életpálya modell tehát minden tisztességes munkát Isten- és emberszolgalatnak, vagyis értékes tevékenységnek minősít, s ha azt az ember valóban hivatásszerűen tudja végezni, akkor az kibontakoztatja a személyiséget, vagyis boldogít, méltóvá teszi az embert arra, hogy gondos kertésze legyen a teremtésnek.

Jacques Maritain

Jézus Kistestvéreinek hivatásáról³⁴

1. Szeretném ma újra elővenni, és egy kicsit ki is egészíteni azokat az észrevételeket, amelyeket augusztusban a kolbsheimi összejövetelünk alkalmával tettem. Félek, hogy szóban forgó javaslataim tapintatlanok lesznek, hiszen a ti hivatásotokat érintik, Jézus Kistestvéreinek a hivatását.

Végül is André testvér kérte tőlem ezeket. Talán van mentség a merészségemre, hiszen Raissával együtt már régóta mély érzelmi szálak kapcsolnak minket hozzátok, s ez az érzés bennem napról napra csak erősödik most, hogy köztetek élek, és befogadni szándékoztok a közösségbe.

Ez pedig azt hiszem, nem fog változni, amint kiolvashatjuk egymás szeméből. Ám lássanak ezek a szemek jól vagy rosszul, mindenesetre segítenek az önismeretben.

De elég a bevezetőből. Amit mondani szeretnék, az nem egy részletesen kidolgozott előadás, hanem néhány, egymást szépen libasorban követő megfontolás. Az elgondolások elrendezése céljából négy részt különböztethetünk meg:

I. Az „apostoli” szó kétféle értelme

II. Az igazságot cselekedni, s ily módon ehhez segíteni másokat is

III. Láthatatlan vagy majdnem láthatatlan, és mégis látható tanúságtétel

IV. Azok hatalmas feladata, akik az Egyházban semmit sem csinálnak.

---

³⁴ Előadás Toulouse-ban a tanulóyaikat végző kistestvéreknek 1964 december 14-én.

Az előadás befejeztével Jacques Maritain tett egy «mikrofizikai kitérőt», amely az *Approches sans entraves* VII. fejezetének mellékletében olvasható (OEC XIII, p. 675-678).

A szöveg a *Cahiers Jacques Maritain* 2. számában jelent meg (1981. április), lefordították spanyol és lengyel nyelvre. A szöveg rövidített változatát a *Jacques Maritain* c. kis füzetben terjesztették 1973-ban Jézus Kistestvérei. Ez a változat jelent meg olaszul.

I.

2. Először azt szeretném megjegyezni, hogy vannak olyan kifejezések, melyek áraszthatnak magukból bizonyos részlegességet, teljesség-hiányt, korlátozottságot, és együtt járhatnak a tévedés kockázatával – a társadalomban szokásos használatuk következtében, különösen, ha a kérdéses értelem az emberek tudatában rögződik, ha jelen van a bevett szóhasználatban, mint például a teológia vagy a kánonjog szótárában.

Van tehát itt egy különbség – főleg a kiterjedést illető különbségre gondolok – a szó elismert értelme és a valóság között, amelyre vonatkozik. Ez a valóság önmagában véve meghaladja a szó elfogadott értelmét; a szó elfogadott, elismert értelme nem fed le teljesen az egész valóságot.

3. Nos, véleményem szerint ez a helyzet az „apostoli” szóval, amikor például apostoli szerzetesrendről, apostoli életről stb. beszélünk.

Az elfogadott értelmezés szerint apostoli életet él az, aki hirdeti *Isten Igéjét*, hogy *a lelkeket megtérítse*, tanítsa, az Isten országába vezesse. Leroy atya szerint annak van apostoli küldetése, aki kötelezi magát, hogy bekapcsolódva az Egyház életébe, követi, folytatja és kiterjeszti az Apostolok Egyház-alapító művét.

Az így meghatározott *apostoli élet* Aquinói Szt. Tamás tanítása szerint egyszerre kontemplatív és aktív, vegyes élet, szemben a csak kontemplatív életmóddal.

Az „apostoli” megnevezésnek ebben az általánosan elfogadott értelmében azt kell mondanunk, hogy Jézus Kistestvéreinek élete *tisztán kontemplatív és nem* apostoli élet. Úgy gondolom, hogy ehhez minden áron ragaszkodnunk kell. Ez a különbség a Jézus Kistestvérei és az Evangélium Kistestvérei között.

4. Mármost ha a dolgot a maga *valóságában* szemléljük, az apostolság természetfölötti, transzcendens, végtelenül titokzatosabb, mint ahogy gondolnánk, akárcsak az Evangélium.

Ugyanakkor ez a szó *sokkal tágabb* értelmű, mint azt általában hisszük. Tudni illik, itt egy *analógiáról* van szó.

Az *apostolság* nemcsak a *prozelitizmussal* (a „hívó vadászattal”) áll szemben, amennyiben az apostol, aki a háztetőkről kiáltja az igazságot, nem hódítani akar, és jól tudja, hogy nem az ember, hanem a kegyelem idézi elő a megtérést. Az apostolság nem korlátozódik csupán a *szóbeli közlésre*, Isten Igéjének hirdetésére, a tanításra és a prédikációra.

Az Evangélium megélése által tanúságot tenni az emberek között, az imádság csendjében eszközként szolgálni a kegyelmet, amelyet Jézus hoz a lelkekbe, tanítványként részesedni a megváltó szenvedésben és a kereszthalálban, *mindez apostoli*, sőt kiemelkedően apostoli, bár a szónak a mindennapi használatnál sokkal tágabb értelmében.

Az *Ige* továbbadása csupán egy része, a leginkább látható és fogható része ennek az óriási apostoli valóságnak, amelyre valójában minden keresztény hivatott.

II.

5. Kíséréljük meg még pontosabban meghatározni a dolgot.

Általában véve azt mondhatjuk, hogy ha az „apostoli” kifejezést a maga teljességében vesszük, meg kell különböztetni két lényeges mozzanatot, ahogyan ezt az Úr tette, amikor azt mondta (Jn, 3,21): „*Aki az igazságot teszi, a világosságra megy*”, akinél az igazság az a fényre jön.

Más szavakkal: az igazságnak a szeretettől átítatott megélése és gyakorlata általában megelőzi az igazság intellektuális fényben történő megismerését. A mélyreható evangéliumi eszme gyakran homályban marad.

Tenni az igazságot, vagyis birtokolni Jézus kegyelmét, mely élteti a lelket és cselekedeteit, és tiszta szívvel szeretni /ez az első mozzanat/, még mielőtt a *világosságban* megismernénk az igazságot, /ez a második mozzanat/, ezek szükségesek az igazság hirdetéséhez.

Kissé kifejtve szent János szövegét mondhatjuk, hogy az első mozzanat: *az igazságot tenni, s ezzel segíteni másokat, hogy ők is tegyék*, s a második mozzanat: *eljutva a világosságra a világosságot másoknak is átadni*.

Csupán ez a második mozzanat felel meg az apostolság *mindennapi, bevett* fogalmának: Prédikációkra van szükség, hogy a lelkeknek hirdessük az igazságot.

De ezt *megelőzően* elsősorban arra van szükség, hogy tanúságot tegyünk *Isten emberek iránti szeretetéről*, Isten igazi arcáról és a szeretet kiáradásáról, amelynek eredménye a megtestesülés. Ugyanakkor, amennyiben Isten úgy akarja, ahhoz segíthetjük a másik embert, hogy ő maga is Jézus kegyelmével éljen és cselekedje az igazságot.

6. Ebben az értelemben, mérhetetlenül tágabban, mint az ismert és elfogadott értelmezés, az apostoli tevékenység kiterjed az egész keresztény életre, és minden tökéletességre törekvő hivatásra.

Ha nem így volna, megcsonkítanánk a szó értelmét. Az a kontemplatív élet, amelynek nincsen *apostoli* irányultsága és jellege a már említett *első mozzanat* szerinti értelemben, csonka keresztény élet lenne. Itt nyilván nem azokról van szó, akik tiszta kontemplatív életet élnek, vagyis nem „apostolit” a szó szűkebb, szokásos, elfogadott értelmében. Amint Szent Pál mondja: az adományok különfélék.

A keresztény élet sokféle formájának és minden sajátos szerzetesi életmódnak hiteles és valóságos kiterjedéssel kell rendelkeznie, s én ezt hívom apostoli jellegzetességnek.

Az elfogadott és általános szóhasználat szerinti apostoli (vegyes) életet élő szerzetesek nem merítik ki az apostoli élet *teljes dimenzióját*. Senki se tud mindent csinálni. Más szavakkal, minden hivatás korlátozott.

Azt mondjuk tehát, hogy mindig vannak olyanok, akik kifejezetten az apostoli tevékenység második (a legnyilvánvalóbb és legláthatóbb) mozzanatára helyezik a hangsúlyt: eljuttatni az embereket az igazság világosságára. Ez a püspökök sajátos célja is, (ami nem zárja ki az első mozzanatot, hanem feltételezi), s ez az un. „kolduló” szerzetesrendek célja is, amelyek nagy hangsúlyt helyeznek az igehirdetésre, így például a karmeliták, ferencesek, és mindenek előtt a domonkosok, akik a maguk módján részesednek ebben a püspöki küldetésben.

És mindig voltak olyanok, akik inkább az apostoli küldetés első mozzanatára figyeltek: tanúságot tenni Isten szeretetéről, és *ugyanakkor* a belső imával és a testvéri szeretet alázatos tanúságtételével segíteni másoknak, hogy *cselekedjék az igazságot* (akkor is, ha ezt az igazságot még nem, vagy csak nagyon kezdetleges módon ismerik).

7. Hangsúlyoznunk kell, hogy az előző századokban az apostoli élet első mozzanatára, a szeretet tanúságtételére irányuló nagy feladatot úgy fogták föl, mint ami önmagában *külsőleg manifesztálódik*.

Voltak olyan emberek, akik *a testvéri szeretet gyakorlásának* szentelték magukat, köztük nagy példakép Páli Szent Vince, és akik által Krisztus emberek iránti szeretete kifelé is megnyilvánult, (nem feledve, hogy például Páli Szent Vince aktív életét a kontempláció táplálta).

Másrészt itt vannak a *tisztán kontemplatív, kolostori életre* elkötelezett emberek, akik a kolostorokban az Istennel való egyesülést keresik, így a

bencések, trappisták, karthauziak és a karmeliták is, bár ez utóbbiak prédikálnak is, és ha nem tévedek, a kolduló rendekhez sorolják őket, de végül is a karmeliták kifejezetten kontemplatívok és apostoliak az imájuk által, de szűkebb és a szó általánosan ismert értelemében mégsem apostoli rendek.

A nagy kontemplatív rendek tanúságot tesznek az emberek között az Evangéliumról, tanúságot Krisztus szeretetéről. (Gondoljunk a keresztény korszakok nagy rendjeinek kisugárzására, mindenekelőtt a bencésekre, akik megtérítették Galliát.) Krisztus megváltó művéről és az Ő szeretetéről való tanúságtételük erőteljes hangja a liturgikus dicséret, az ünnepélyes szerzetesi fogadalmak, a világról történő lemondás, bezárkózva ezekbe a tökéletesség keresését szolgáló nagy emberi méhkasokba.

Bár ezek a nagy rendek mindig élők, és életben is kell maradniuk az Egyházban, én az imént az előző századokról beszéltem, mivel azokra a századokra utaltam, amelyekben születtek, ill. az őket követő századokra.

Azt mondhatjuk, hogy e századok legjellemzőbb vonása az emberek közötti kommunikációban a látható elsőbbsége a láthatatlannal szemben, a megnyilvánuló a ki nem nyilvánítottal szemben.

S ez így van, nem föltétlenül azért, amit tettek és gyakorlatilag megengedtek, hanem azért, mert ma már tisztán látjuk, hogy alapjában félreismerték a tudattalant, a bennünk öntudatlanul jelen lévő pszichológiai és erkölcsi valóságokat. Az emberek megítélésénél, például annak eldöntésénél, hogy valaki eretnek-e vagy ördögtől megszállott, abból indultak ki, amit az illető *mondott*, vagyis az általa alkalmazott fogalmi formulákból és tudatosan használt kifejezésekből.

S ha elhangzott: „Az Egyházon kívül nincs üdvösség,” ez tökéletesen igaz, de kétségtelenül tudjuk, hogy lehetséges *láthatatlan* módon tartozni Krisztus Egyházához, bár ténylegesen az ilyen láthatatlan odatartozást *kivételes* dolognak tekintjük. (Nem is olyan régen egy teológus barátom a szememre vetette, hogy a protestánsoknál, zsidóknál és a nem-keresztényeknél, akikkel találkoztam, *jóhiszeműséget tételezek föl*, mert szerinte az Új Törvény meghirdetése óta általában a világosság elutasítását és rosszhiszeműséget kell feltételezni azoknál, akik nem katolikusok.)

Általános szabályként kimondhatjuk tehát, hogy az előző századokban az apostoli tevékenység *első momentumát*, amit fentebb hangsúlyoztam, az *igazság megélését*, a Jézus szeretetéről való tanúságtételt mindenekelőtt úgy fogták föl, mint ami *látható dolgok által*, a szeretet művein vagy nagy monasztikus intézményeken keresztül nyilvánul meg.

8. Egyébként az a véleményem, hogy beléptünk egy új korba, amelynek egyik jellemző törekvése, hogy felfedezze a végtelen kicsit, és általában azokat a területeket, amelyek megszöknek az érzékeink elől és nem nyilvánulnak meg látható módon.

Ennek az új korszaknak szimbóluma a mikrofizika, az atomfizika. Ami az atomok világában történik, (ami abszolút módon felülmúlja érzékeink világát), az maximális hatékonysággal rendelkezik: olyannyira, hogy az atommag hasadása révén képesek vagyunk fölrobbantani a földet.

Ezzel párhuzamosan ennek az új korszaknak egy másik szimbóluma a tudattalan, az ösztönök tudatalatti és a szellem tudatfölötti világának kifejezett feltárása. Kétségtelenül ez a tudattalannal foglalkozó munka sok területen határozott eredményeket hozott, sok dolog pedig – éppen a legfontosabbak, amelyek az emberi szellem tudatfeletti világával kapcsolatosak – még nem bontakozott ki. Hátra van még, hogy a mélylélektanból kiindulva az emberi lélek egészen új dimenzióját tárjuk föl. Magában az emberek közötti kommunikációban a láthatatlan kezd láthatóvá válni. (Tudjátok, hogy például a hirdetések új – és legfélelmetesebb – módszereiben már nem a harsogó reklámok szokásosak, hanem éppen ellenkezőleg, az apró, piciny, sokszor észrevétlen, rejtett sugalmazások, amelyek a *tudattalanban* raktározódnak el, és megpróbálják meghódítani a lelkünket, megpróbálnak belénk préselni ellenünk egy csomó meggyőződést és szándékot. Ez a példa félelmetes kérdést vet fel, de jól jelzi, hogy a *tudattalant* fel kell ismernünk, tiszteletben kell tartanunk és napvilágra kell hoznunk, mert rendkívül veszélyes, amikor azon keresztül akarnak manipulálni minket.)

III.

9. Most elérkeztünk a harmadik részhez, amely terjedelmesebb, mint az előzőek. Említettem, hogy az új korszakban, ahová megérkeztünk egyre nyilvánvalóbb – mind az anyagvilágban, a mikrofizika felfedezéseinek köszönhetően, mind az emberi tevékenység világában, hála a tudattalan világ feltárásának – a láthatatlan bizonyos elsőbbsége a láthatóval, a ki nem fejezett a kifejezésre jutottal szemben.

Jézus Kistestvérei, véleményem szerint itt jelentkezik a ti prófétai szerepetek. Ez a prófétai szerep: létezésetekkel megerősíteni, hogy a legfontosabb feladat tanúságot tenni Jézus emberek iránti szeretetéről. Nem

nagy és látványos eszközökkel, hanem a testvéri szeretet láthatatlan, vagy szinte láthatatlan jelenlétén keresztül a szegény és elhagyatott emberek világában.

Ez a láthatatlan, vagy szinte láthatatlan tanúságtétel mindennél fontosabb. Valójában ez mindenkor létezett, anélkül azonban, hogy kifejezetten tudatosítottuk volna tényét és jelentőségét. Úgy tűnik, valamennyiötök szívügye az evangéliumi szeretetről történő egzisztenciális tanúságtétel, amelyet önmagáért, sajátos értékéért vállaltok.

Mit várnak az emberek elsősorban? Mire van szükségük mindenekelőtt? Arra, hogy szeressék őket, hogy elfogadják őket, hogy úgy bánjanak velük, mint emberi lényekkel, érezzék, hogy a többiek tiszteletben tartják azokat az értékeket, amelyeket magukban hordoznak.

Ezért hát nem elég azt mondani nekik: Szeretlek. Az sem elég, ha távolból teszünk velük jót. Együtt kell élni velük a szó legmélyebb értelmében.

10. Azt mondtam, hogy láthatatlan, vagy szinte láthatatlan tanúságtételről van szó. Beszéljünk először a *szinte láthatatlanról*. Szinte láthatatlan? Amit így nevezek, az az emberek körében tett tanúságtétel, amely azonban legfőként nem a tudatukon keresztül hat rájuk.

Ez a tanúságtétel jeleken át érkezik, gyenge, tűnékeny, felfoghatatlan jeleken át, amelyek sokkal inkább a tudatalattiba vésődnek, mintsem a tudatba. Egy tekintet, egy kézmozdulat, egy bizalommal teli mosoly, vagy még ennél is kevesebb, ahogyan meghallgatom a másikat, vagy bizonyos dolgokat figyelembe se veszek, ezeket mikro-jeleknek nevezhetjük.

Továbbá, az Üdvözítő mélységes szeretetének szentelt lelkeket a kontemplatív szeretetnek egy bizonyos *aurája* veszi körül. Ők Jézust látják embertársaikban. S ez a fontos, ez az *aura*. Ezek az előbb említett jelentéktelen dolgok valójában a megváltó szeretet mikro-jelei. (E nélkül a kontemplatív aura nélkül ezek csupán az emberi bajtársiasság hétköznapi jelei lennének, a szolidaritásé, az emberi barátságé, amelyek egyébként a természetes világnak igen szép tényei.) Maga ez az aura az érzékek számára fölfoghatatlanul, láthatatlan módon érkezik olykor-olykor. Hogy mikor és ki ismeri föl, mi magunk sem tudjuk biztosan, de láthatatlanul eléri annak szívét, akit szeretünk.

Tegyük hozzá: a szóban forgó mikro-jelek lényeges tulajdonsága, hogy nem *szándékoltak* vagy elhatározottak, hanem egzisztenciális jellegűek. Katasztrófális lenne, ha ezeket tudatosan keresnénk. Természetükhöz tartozik, hogy *öntudatlanul* bocsájtjuk ki és *öntudatlanul* fogadjuk be azokat. Annak az embernek, aki szenvedélyesen tanácsolna olyan jeleket, amelyekkel fel lehetne

építeni és láthatóvá lehetne tenni egy jó keresztény életet, ami jókora látható makro-jel lenne, annak talán Opus Dei hivatása volna, de biztosan nem lenne Kistestvér hivatása.

Az a szinte láthatatlan tanúságtétel, amelyről szólni szeretnék, amely a mikro-jeleken keresztül érkezik a kontemplatív szeretet *auráján* át, kifejezetten azért érdekel, mert ez az *emberek előtt* történik, a már említett módon.

Világos számomra, hogy ez az emberek előtti tanúságtétel csak másodlagos ahhoz az abszolút lényeges, *láthatatlan* tanúságtételhez képest, amelyik Isten és az angyalok színe előtt történik, s ez maga a szeretet és a szenvedés, ami által a lélek kiegészíti azt, ami hiányzik – az időbeni megvalósulást illetően – Krisztus szenvedéséből, és részt vesz Jézus megváltói művében és kereszthalálában.

11. Az egész keresztény életet átható *apostoli* minőség vagy tevékenység, ez a *tágabb* értelemben vett *apostoli* tevékenység (melyet mint kezdetben jeleztem, *nem ismernek el*), ez a *láthatatlan* és *majdnem láthatatlan* tanúságtétel foglalkoztat minket. Az első, a láthatatlan tanúságtétel, a belénk öntött kontemplációban rejlő *tulajdonság*, a második pedig, a szinte láthatatlan tanúságtétel e kontempláció *gyümölcse*. Ennek semmi köze a szűkebb értelemben vett *apostolkodáshoz* – közismert és elfogadott értelemben véve a szót – amelynek tartalma Isten szavának átadása emberi kifejezések által, a tanítás, a prédikáció útján, amely az emberek megvilágosítására és megtérítésére irányul.

Ebből a szempontból Jézus Kistestvére kifejezetten és pontosan ugyanabban a helyzetben van, mint egy karmelita vagy egy karthauzi szerzetes, akinek a kontemplációja hasonlóképpen (a megváltó szeretet által) láthatatlan tanúság és /kétségtelenül nem a mikro-jelek, hanem az áldozat által, amely a kolostori élet velejárója/ az Úr emberek felé irányuló szeretetének szinte láthatatlan tanúságtétele. Az „apostoli” szónak az elfogadott és elismert értelmében Jézus Kistestvére nem él jobban apostoli, vagy részlegesen apostoli életet, nem fejt ki több apostoli tevékenységet, mint egy karmelita vagy karthauzi szerzetes. Azt kell mondanunk, hogy a Kistestvérek hozzájuk hasonlóan, *tisztán és kizárólag kontemplatív életet élnek*.

Teljesen más szempontból, és más vonatkozásban (ami a Kistestvérek számára nagyon fontos) az ő hivatásuk különbözik egy karmelita vagy egy karthauzi hivatásától. Azt akarom itt mondani, hogy *életállapotuk*, az élet megszervezése egyiknél is, másiknál is az isteni dolgok elszenvedése, és az Isten és ember-Jézussal való egyesülés. Ember-voltuk kiteljesedésével beléje válva, együttműködnek vele a lelkeknek a Vére által történő megváltásában. De a

Kistestvérek nem vonulnak ki a világból, ahogyan azt a karmeliták és karthauziak teszik, éppen ellenkezőleg, belevetik magukat annak nyomorúságába, amitől nem választják el őket a falak, ezt várja tőlük a felebarát iránti folytonosan megtisztuló szeretet, amely megőrzi és táplálja kontemplatív szeretetüket.

12. Beszéltem a *csaknem láthatatlan*, illetve a *láthatatlan* tanúságtételről. Nem tartalmaz ez önellentmondást? Nem kellene minden tanúságtételnek tartalmaznia valami egyszerűen és tisztán *láthatót*?

Kétségtelenül, így ez a látható jelleg a nagy monasztikus rendek létezésében és megjelenésében erőteljesen kifejezésre jut, (nem beszélve a rendi öltözetről, a szent habitusról, ami szintén számottevő a láthatóság szempontjából, jóllehet nem a habitus teszi a szerzetest, nem ok nélkül szentelt Arisztotelész is a dolgok tíz tulajdonságából egyet a habitusnak...)

Nos, Jézus Kistestvéreinél a látható jel, amiről beszélek, az emberek előtti tanúságtétel látható eleme kétségtelenül létezik de nekem úgy tűnik, hogy nagyon visszafogottan, mondhatnám rejtett módon. Ez egyszerűen maga a *létezésük*, a szegényekével közös létezés a világban, a világ nyomorában általuk választott létforma. A liturgiát kivéve nem viselnek szerzetesi habitust, nem laknak nagy erődítményekben, mint amilyeneket a monasztikus rendek építenek, hogy ott védjék szegénységüket (ami egyébként elég sokba kerül). Látható tanúságtételük az egyszerű *jelenlét*, hogy *együtt élnek a mindennapi emberekkel*.

Mit kíván hát tőlük a látható tanúságtétel?

Legyenek együtt az *emberekkel*, mindenekelőtt a szegényekkel és az elhagyatottakkal, akik különösképpen Jézus barátai, és osztozzanak az ő életmódjukban.

Itt vannak aztán a barátság és emberi szolidaritás *társas kapcsolatai*, akár a nagyvilágban, akár az ő kis világukban azokkal, akik között élnek, munkájuk után a szomszédokkal és az alkalmi látogatókkal.

Látható tanúságtétel mindenekelőtt maga a *munka*, a vele járó emberi kapcsolatokkal, a kenyérkereső kétkezi munka – általában ez nem a magasabb képesítést kívánó, vagy jól megfizetett munka, hanem éppen ellenkezőleg, a legközönségesebb, a legszegényebbek leghétköznapibb és legkevésbé megbecsült munkája.

Íme, véleményem szerint ebben áll a Kistestvérek látható, szembetűnő tanúságtétele. E látható megjelenés *mögött* rejlik az ő életük lényege: a kontemplatív szeretet, a szeretet által megvalósuló igazság. Küldetésük, hogy ezt

tegyék jelenvalóvá a világban és az emberek között, különösen azok között, akik nem ismerik Krisztust, és akik távol élnek az Egyház világosságától.

Nemde ez indítja őket arra, hogy imádkozzanak a kihelyezett Oltáriszentség előtt? Amint az Istenember Jézus jelen van közöttünk az Eucharisztia látható színeiben, amelyek titokzatos módon magukba rejtik Őt, ugyanígy a kontempláció és a testvéri szeretet, a szenvedés és a megváltó szeretet, az igazság megélése, – és egyedül ezáltal segítik egyszersmind a többieket is, hogy ők is *éljék az igazságot*, ha akarják, és amennyiben képesek rá – kegyelmi életnek ez a lényege rejtőzik titokzatosan a legszegényebb és leghétköznapibb emberi életmód, a legszegényebb és leghétköznapibb munka mögött.

13. Az ilyen körülmények között megvalósuló tisztán kontemplatív élet, a lángoló és rejtett szeretet, a testvéri imádság a mindennapi élet és munka leple alatt – amit tágabb értelemben vett apostoli tevékenységnek neveztem (a szónak nem elfogadott vagy ismert értelmében), másként mondva *qui facit veritatem, aki megvalósítja az Úr mértéke szerinti igazságot* –, úgyszólván ebben áll a szeretet benső hatóerejének tiszta, önmagában vett és egyedül érdemszerző volta, anélkül, hogy az aktív élet bármilyen szent formájának szolgálatában lenne, és ugyanakkor ebben áll a *láthatatlannak vagy szinte láthatatlannak legfőbb, sajátos hatékonysága*.

Így tehát Jézus Kistestvérei Jézus szeretetét jelenítik meg (rejtetten, egyszerűen a létükkel), nem keresztény területen és kultúrkörben olyan emberek között, akik abszolút nem ismerik Jézust – muzulmánok, buddhisták, ateisták, marxisták, stb. – akik mégis joggal tartoznak Krisztushoz, az emberiség Fejéhez, akikre ezentúl úgy gondolunk (s ez hihetetlen fejlődés a keresztény tudatban), mint akik képesek befogadni Krisztus kegyelmét, és láthatatlan módon az Egyházhoz tartoznak, *nem csodálatos, rendkívüli kivételként, hanem szokásos módon, mivel Jézus tanítványai Mesterükkel együtt megfizetnek azok üdvösségéért, akik nem ismerik Őt, vagy látszólag megtagadják, az idők végéig nekik ajándékozva Jézus végtelen érdemeit*.

A kicsiny, szegény keresztény búzamacsa a földbe kerül, hogy ott meghaljon – de a benne rejlő örök élet nem hal el –, a kemény és ellenséges földbe, ahol azonban jelen van az Isten.

Íme, Jézus Kistestvéreinek teljesen sajátos tanúságtétele. A nem-keresztény közegben ők a keresztények, akik tanúskodnak arról, hogy ezeket a nem-keresztényeket, akiket ők hiteles *testvéri* szeretettel szeretnek, Isten szereti, és ők is *birtokolhatják az örök életet*, és a megváltást. S ha övék az örök élet és a

megváltás, mindez *a megváltó Krisztus kegyelméből* történik, és láthatatlan módon az ő Egyházához tartoznak, az ő Titokzatos testéhez, Isten népéhez.

Ezek a világban szerteszét élő kicsi közösségek Krisztus Testének végtelen nagyságáról tanúskodnak.

Azonnal beláthatjuk, hogy ez a hivatás feltételezi az igazság – a hitigazság, a teológiai, a filozófiai igazság – szenvedélyes, de még inkább végtelenül mély szeretetét és a hozzá való hűséget. Mert egyrészt érintetlenül meg kell őriznie magában a teljes keresztény világosságot, másrészt egyidejűleg a Gondviselés reményteli távlatában kell szeretnie, jól megértenie és a helyére tennie azt a rengeteg emberi értéket, amely a kereszténységtől teljesen eltérő (sőt olykor vele szembenálló) közegben bontakozik ki.

Azt hiszem, hogy Jézus Kistestvére számára az a legszebb, ha eszköz lehet Isten kezében, amelyet Ő arra használ, hogy például egy muzulmán Krisztus kegyelméből éljen, Krisztusban haljon meg anélkül, hogy megszűnne muzulmán lenni. Ilyen és ehhez hasonló esetekben nincs szó az evangéliumi üzenet szóbeli átadásáról, nem történik megtérés, nincs egyházalapítás, a Titokzatos Testnek, Isten Országának látható terjeszkedése. De ez a Krisztus kegyelmében megváltott muzulmán elegendő ahhoz, hogy a legmagasabb fokon beteljesedjék Jézus Kistestvérenek a hivatása.

S ez elég volna ahhoz, hogy örömeiben ujjongjon ez a Kistestvér, ha mindezt láthatná. De hát éppen ezek a dolgok láthatatlanok.

Azért emeltem ki ezt a példát, mert azt szeretném hangsúlyozni, hogy amit olykor előapostolkodásnak hívnak, annak semmi köze Jézus Kistestvéreinek a hivatásához. Véleményem szerint az előapostolkodás fogalma mindent tönkretesz. A felebarát szeretete, a világban megélt kontemplatív hivatás nem valamiféle ravasz fortély a felebarátunk megszelídítésére és annak előkészítésére, hogy készségesen fogadja a plébánost, vagy a misszionáriust. A testvéri szeretet Jézusban, Jézus által és Jézusért nem eszköz arra, hogy valamit elérjünk. Olyannak szeretjük őt, amilyen ő *hic et nunc*, itt és most, úgy ahogyan Isten és a nemzedékek sora megformálta, ily módon teljesen érdekmentesen és teljesen szabadon akarjuk az örök üdvét és földi javát is.

14. Ezek után minden félreértést elkerülendő hangsúlyozni kell, hogy a Kistestvérek hivatásának lényege és az a mód, ahogyan az emberek között az evangéliumi szeretetet gyakorolják, rejtve van, tökéletesen elrejtve Istenben.

Az emberekhez fűződő barátság amikor (azt hiszem elég ritkán) nyilvánvalóvá válik, ez kifejezetten ráadás, kegyelmi többlet. Olykor olvasunk egy-egy fraternitás örömteli beszámolójában a lakónegyedben, a

szomszédokkal, jó családokkal kialakult barátságokról. Ez kétségkívül jó dolog, de ez többlet, Isten mosolya, bátorítás, amely azonban hiányozhat, és nem képezi a hivatás lényeges elemét.

Itt emlékeznünk kell arra, amit a mikro jelekről mondtam. A világban megélt testvéri szeretettől áthatott kontemplatív életnek ezek a sajátos hatásai, melyek egy picit láthatóvá teszik az emberek előtt az ilyen szeretet tanúságtételét, ezek a hatások az emberek *tudattalan* világa számára lesznek láthatóak, a *tudattalant* érintik meg, a *tudattalan* által fejtik ki különleges erejüket. Az emberek öntudata rendszerint semmit nem fog föl ebből.

Arról a lélekről van szó, amely anélkül, hogy tudna róla, kibocsátja ezeket a mikro jeleket, és egyáltalán nem tudja, *vajon s hogyan* fogadják e jeleket az emberek. Ezt illetően ő maga teljes sötétségben van.

A fizikai világ mikrorészecskéit a fizikusok indirekt módon, eszközeikkel érzékelik, de a testvéri szeretet mikro jeleiről kizárólag a hit, a tiszta, kendőzetlen hit mond nekünk valamit. A hit viszont semmiképpen nem teszi tudatossá, nem tárja föl, hogy ez a tevékenység vajon s hogyan fejt ki hatását pillanatról-pillanatra, a hit csupán ennek a hatásnak a létezéséről biztosít.

Itt tűnik elő, mely ponton válik a Kistestvérek hivatása áldozattá. Nem csak arról mondanak le, hogy elérjenek bármiféle eredményt, hogy kézzelfoghatóan megtapasztalják életük hatékonyságát. Hanem arról is, hogy meglássák, vajon befogadták-e a közöttünk megélt szeretetük tanúságtételét. Mindvégig meg kell maradniuk a hit sötétségében. *Nox illuminatio mea. Az éjszaka az én világosságom.*

IV.

15. Sajnálom, de még mindig nem jutottam a végére. Befejezésként hozzáteszek még néhány megjegyzést.

Amennyiben minden előző megjegyzésem pontos, nekem úgy tűnik, ez azt jelenti, hogy Jézus Kistestvéreinek hivatása – nem is tudom, hogy fejezzem ki magamat –, a szerzetesi hivatások között a legkevésbé szabályos, a legkevésbé kötődik a katolikus világ bevett szokásaihoz és részleges külsőségeihez (fogalmi ellentmondásnak tűnik a *katolikus*, azaz egyetemes világ *részlegességéről* beszélni, de mégis ez a valóság).

Természetesen nem arról az Egyházzal beszélek, amelyik semmiképpen sem részlegességekhez kötött, lévén lényegénél fogva egyetemes. És ami a Kistestvérek hivatását illeti, az teljesen és sajátosan egyházas, s a lehető legmélyebben az Egyház életében gyökerezik.

Én itt a különböző katolikus körök tisztán emberi részlegességeiről beszélek: történelmi és kulturális feltételekről, népcsoportok lélektanából fakadó részlegességekről – így beszélhetünk írországi, francia vagy spanyol, simára borotvált nyugati, vagy szakállas keleti mentalitásról, középosztálybeli, erőszakos katonai mentalitásról, kicsinyes, rosszindulatú és hétköznapi mentalitásról, szakmabeli mentalitásról és szakmabeli megrögződésekről, klerikális megrögződésekről és szerveződésekről.

Nos, nekem úgy tűnik, hogy minden ilyen fajta provincializmussal szemben, a Kistestvérek figyelemreméltóan szabadok, lévén, hogy mentalitásukkal egy kicsit megközelítik magának az Egyháznak az egyetemességét.

Ez kétségtelenül azért van így, mivel ők elszórtan élnek szerte a világban, és jelen vannak minden nem keresztény kultúrában. De még egy dolgot szemügyre kell vennünk. Különbséget kell tennünk a számtalan, szükségképpen részleges, az Egyházban intézményesen végzett teendők, másrészt pedig aközött, amit a világi lét legnyomorúságosabb szintje igényel. Ezek a szükségletek képezik alapját minden (szorosán vett) apostoli munkának, az irgalmasság cselekedeteinek.

A Kistestvérek semmiképpen sem foglalkoznak a szóban forgó teendőkkel. Az ő feladatuk kizárólag a világ és a velük kapcsolatban lévő lelkek legalapvetőbb szükségleteire vonatkozik – s ez az alapvető igény, mint már említettem, az, hogy szeressék és *elismerjék* őket.

Ezért hivatásuk nem a legelőkelőbb, hanem a legalacsonyabb rendű, leginkább földhöztapadt, – ugyanakkor a legszabadabb és legegységesebb. Minden munkájuk hivatásuknak ebbe a sajátos irányába tereli, sodorja és erősíti az életüket, síneket helyez a lélekbe, s ezek vezetnek minden benső érdeklődésüket.

Azoknak, akik apostoli tevékenységre szentelik életüket, meghatározott feladatokat kell betölteniük: igehirdetést, oktatást, lelkipásztori szolgálatot. Ez a meghatározott feladat, amennyiben valóban az, aminek lennie kell, a kontemplációból táplálkozik, de (ilyen az emberi természet), néhány kivételtől eltekintve, egyszersmind polarizálja a kontemplációt, többé-kevésbé lefoglalja a lelket a maga számára. A domonkos testvéreknél sem gyakoriak a Susok, noha a

vegyes életformában a tevékenységnek a kontemplációból kell fakadnia. Azt állítom, hogy abból fakad, igen, de mindent tekintetbe véve, elkerülhetetlenek a sérülések. Minden hivatás behatárolt és a sok hivatás kiegészíti egymást. Szent Tamás soha nem akarta azt mondani, hogy a domonkos hivatás magában foglalja a karthauzi és a trappista kontempláció „aranyának” minden gazdagságát és szépségét, ráadásként az ő igehirdető tevékenységük „ezüstjéhez”.

Egy tevékenység iránt elkötelezett ember lelkében lángolhat nagyobb szeretet, mint egy Kistestvérben; de magával ezzel az életformával együtt jár, hogy ez a szeretet főként a külső tevékenységben fog megnyilvánulni és kibontakozni, ami azt jelenti, hogy a gyakorlati élet igénye, lendülete, leegyszerűsítése és néha a vele járó hiányosságok következtében a szeretet, mint a szív mélyén eláradó belső erő, nem lesz képes (általánosságban beszélek és a témánkat illetően) a maga teljességében kibontakozni. Egyáltalán nem azt mondom, hogy csökken a szeretet intenzitása! Azt mondom, hogy belső kibontakozásában erőszakot fog szenvedni. Lehet, hogy képessé teszi a lelket önmaga teljes odaadására, de fönnáll a veszély, hogy a szíve mélyén rejlő arc többé-kevésbé elnagyolt marad, és nem alakulnak ki a finom vonások, a lélek mélyén lévő Jézus-arc finom vonásai. Ennek a veszélynek van kitéve az az ember, aki önmagát a tevékenységnek szenteli, és különösen ha ez a tevékenység sodró, nehéz és elkötelezettséget igénylő. Ez a helyzet a M.O.P.³⁵ fiúk esetében. Ugyanez áll a munkáspapokra: eléggé ismert, hogy mely ponton varázsolta el őket a rejtett apostoli munka.

Jézus Kistestvéreinek hivatása *behatárolt*, mint minden emberi hivatás, sőt nagyon fájdalmasan behatárolt, (különösen fájdalmas és kegyetlen számukra a fejlődő országokban, abban az értelemben, hogy nemcsak lemondanak az Ige szolgálatáról, hanem annak a kincsnek a továbbadása, melyet azoknak szánnak, akiket szeretnek, általában nem adatik meg nekik, legfeljebb csak nagyon szerényen, alázatos szolidaritással, szármalmas eszközökkel, ahogyan azok az emberek segítik egymást, akikkel megosztják nyomorúságos életüket). Ám ez a *behatárolt* hivatás nem töredékes, hanem egyetemes, a szívben égő belső tevékenység lángja tekintetében. Nemde Foucauld atya is egyetemes Kistestvér akart lenni? Ez azt jelenti, hogy hivatása erejében a Kistestvér szíve mélyén kibontakozhat a lelkek és a megváltó Jézus szeretete, minden belső dimenziójában, alakot ölthet minden segítőkészségében, kifejtheti minden

---

³⁵ A Jacques Loew által alapított munkás misszió: Mission Ouvriere Saint-Pierre Saint Paul

sajátos képességét, semmit el nem hanyagolva gyakorolhatja odaadó figyelmét, kereszt alakú fészekké válhat, amely elég mély ahhoz, hogy elférjen és nyugalmat találjon benne a Szentlélek és az emberek minden nyomorúsága.

Jézus Kistestvéreinek hivatása nem összpontosul és nem tagolódik semmiféle egyházi teendőre, semmiféle egyházi vagy apostoli munkára, mert hivatásuk ezeknél sokkal mélyebb; mert ebből a szempontból Jézus Kistestvéreinek nincs semmi teendője. Egyedüli munkája az a legszerényebb tevékenység, amivel megkeresi a kenyerét, akárcsak az emberek zöme. Ezért a püspököknek, akik afelől érdeklődtek, hogy mit csinálnak Jézus Kistestvérei, a Prior (emlékszem egy nálunk Princetonban, több amerikai barátunk előtt tartott előadása alkalmával) derűsen így válaszolt: *semmit*. Semmilyen szervezett tevékenység, semmiféle szolgálat. Még matematikát sem tanítanak egy iskolában, nem könyvelnek egy püspöki hivatalban. Semmi ilyet nem tesznek. Megelégszenek azzal, hogy *jelen vannak*: jelen vannak a világ bizonyos érzékeny pontjain, ahol az embereknek rettentő szükségük van arra, hogy szeressék őket a kontempláció iránt elkötelezett szívek. A Kistestvérek így joggal mondhatják: Egyetlen feladatom az, hogy szeressek.

16. Nos tehát az, hogy nincs semmi tennivalójuk az Egyházban, hogy nem kell tanúságot tenniük beszéddel vagy az irgalmasság cselekedeteivel, vagy az aktív élet különféle tevékenységeivel, ez a Kistestvérek számára nem negatív dolog. Szó sincs róla. Valójában, és befejezésként ezt szeretném mondani: mérhetetlen feladat vár rájuk. De ez egészen benső, teljesen a lélekbe zárt, a szív mélyére, a tisztán kontemplatív élet - egyedül az isteni indításokkal szemben passzív - teljességgel belül való tevékenységébe rejtett feladat.

E témában első megjegyzésem, hogy az emberi természet itt lent testi állapotának az éjszakájában, éppen olyan titokzatos, mint a szenteké a mennyben, dicsőségük fényében. Kimeríthetetlen kincsek rejtőznek benne, a fájdalom és a szépség végtelen együttállásában, amelyet fel kell ismernünk, és amely rendszerint teljesen megszökik sekélyes tekintetünk elől. Erre a szeretet kínál orvosságot. Arról van szó, hogy legyőzzük ezt a sekélyességet, komolyan megkíséreljük *felismerni* azt a mérhetetlen univerzumot, melyet embertársunk hordoz magában. Ez a kontemplatív szeretetnek, és e szeretet gyöngéd tekintetének a dolga.

Második és végső megjegyzésem, hogy ha a kontemplatív szeretet valóban be akar hatolni a szív teljes mélységébe, akkor a léleknek szeretetben magára kell vennie és meg kell váltania az olyan súlyos dolgokat is, mint a *kétségbeesés* és a *lázadás*, melyek annyi embert tartanak fogva, főként azokat, akiknek a

Kistestvér az életét szentelte. Vagyis az Isten és ember iránti szeretet teljességéről van szó, amelynek azért kell annyira erősnek lennie, mert éppen ez hiányzik azokban, akik remény nélkül élnek, akik láznak, hogy a létet elátkozzák, és helytelenül szeressék azokat a dolgokat, amelyektől meg vannak fosztva. Ez a szellem elvisz titeket az ő terükre, ugyanolyan alacsony szintre, amilyenek ők vannak, hozzájuk hasonlóan kívül rekesztve a jólétben élő, tekintélynek örvendő emberek mozgástörvényén, akik olykor nagyon tiszteletre méltó módon futják be karrierjüket a civilizált társadalom intézményeiben és komédiáiban.

Röviden, azért, hogy Jézus vérével megváltsátok reménytelenségüket és lázadásukat, azok közé kerültök, akiket anélkül, hogy az Internacionálét énekelnék, sokkal mélyebb értelemben a *föld rabjainak* hívhatunk.

Világos, hogy azoknak az embereknek, akik külsőleg *nem csinálnak* semmit, nem végeznek semmiféle egyházi vagy apostoli munkát, s a szívük mélyéből vállalják ezt a feladatot, ezeknek egész lelkükkel kontemplatív embereknek kell lenniük. És *magában a kontemplatív életükben* teljesítik nagy és nélkülözhetetlen apostoli (a szó tágabb és általában el nem ismert értelmében apostoli) hivatásukat.

Mivel ez nem könnyű feladat, az is világos, hogy abszolút szükséges az intellektuális felkészültség és az egységet teremtő kiegyensúlyozottság, amit csak egy *igazságban gyökerező* filozófia és teológia tud megadni. Nekem úgy tűnik, ez a legmélyebb magyarázata annak, hogy miért van szükség itteni tanulmányaitokra.

Szerettem volna megmutatni nektek – nem tudom, mennyire sikerült, – hogy Jézus Kistestvéreinek élete egyáltalán semmi *apostolit* nem tartalmaz a szó általánosan elismert értelmében, miközben – lévén tisztán kontemplatív – egy egészen más értelemben messzemenően *apostoli funkciót* tölt be. Jézus szeretetéről magával a létezetekkel tesztek tanúságot a lehető legreálisabb módon, kifelé szinte láthatatlanul – s ezt csupán a magatok választotta életmód mutatja, tapintatos, finom és gyengéd, a létezéssel megvalósuló jeleken keresztül, melyeket leggyakrabban csak öntudatlanul fognak föl az emberek –, a mindegyikötök szívében lévő kontemplatív szeretet *aurája* által.

Engedjétek meg mindehhez hozzáfűzni, hogy miközben hozzátok beszéltem, nyugtalanság fogott el, hogy homályos feltételezésre építék, de ezt a

feltételezést remélem meg fogjátok nekem bocsátani, ha arra gondoltok, hogy beszélhettem bár badarságokat, mégis nagyon szeretlek benneteket.³⁶

---

³⁶ Jacques et Raissa Maritain, *Ouvres Completes vol. XVI*. Éditions Universitaire Fribourg Suisse – Édition Saint-Paul Paris, 1061 - 1083. p.

Részletek a 98. füzetből

1991

Mint a legtöbb (bárcsak ne így volna) élmény, a *szeretetnek, szerelemnek* az élményei is csonkák, beteljesületlenek maradnak, mivel hiányzik belőlük a beteljesítő személy felé fejlődés irányultsága – aki köztünk volt és van is szeretetet ébreszteni! – hiányzik az irányultság a szuperszeretés, – szerelem élménye felé.

Nincs esztelenebb esztelenség, mint nem szeretni a szeretnivalóság teljességét – amivel együtt jár az őt illető szeretet zuhatagának szétömlését a szeretnivalóságok részlegein, töredékein, parányain.

*

A *keresztre* nézve meglátni – olyan tündökletes meglátással, amelyet a szentlélek gyújt –, hogy az többet, nagyobbat, fontosabbat, felemelőbbet, gazdagítóbbat, felvilágosítóbbat és áthevítőbbet mond és nyújt nekünk, mint a maga teljes értékincstárát kínáló-nyújtó egész világ!

*

Előfordulhat, hogy viszolyogtató hibák, környezeti hatásokból, helytelen nevelésből, fáradtság- vagy gondok-okozta önellenőrzés hiányából eredő hibák felszíne alatt mély lelkeség, tán igazi szentség is rejlik.

*

Anyánk mindent, amit látott, hallott, tapasztalt, megélt, jézushoz – akivel érületileg-érzelmileg egészen egy volt – vonatkoztatva szemlélt, ítélte, érzékelt, élt meg. Neki Jézusa – az emberkénti isten – volt a vonatkoztatási határpont, ahogy mindenki másnak is van egy ilyen vagy olyan határpontja.

*

A keresztény *megváltás* nem valamiféle olcsó megoldás, mely egyszerűen abban állana, hogy valaki egy teljes értékű áldozattal kiengesztelő elégtételt adott bűneinkért a megsértett isteni fölségnek, s mi arra való tekintettel bocsánatot nyernénk.

Megváltásunk a kereszten csak „elvben” ment végbe, ami azt jelenti, hogy bűnbocsátó hatása érdekében szükséges az egyesek tudatos, szándékos azonosuló odakapcsolódása ahhoz, aki a megváltást tudtukon, akaratukon kívül hajtotta végre. Ez az odakapcsolódás a keresztségben történik, és pedig – ha szellemileg még működésképtelenről van szó – a szülők, illetve az egyház részéről való igenlő akarással, azonosulással. Az egyéni akaratától függetlenül bűnbocsánatban részesült személy azonban csak úgy őrizheti meg ezt az állapotát, ha annakidején a maga egyéni akaratával is igenli, vállalja azt a kapcsolatot, életre szóló feladatának tekintve az egyre mélyülő szeretetes azonosulást a megváltóval.

A keresztény megváltás az egyéni akarástól való függetlenség és a magát szeretettel „bevető” egyéni akarás szintézise, ingyen adottság és feladat egyszerre.

*

Az *ismerés* feltételezi a tárgy oksági ráhatását a képességre, az a ráhatás pedig az első ok mozgósító tevékenységét, melynek végső célja nem más – nem is lehet más – mint ő maga, a tudatosan, szándékosan tevékeny első ok: az ő maga-megismertetése – egy hosszabb-rövidebb folyamat során – a megismerővel, akinek a részéről viszont kívánatos volna, hogy tudja is minden megismerése eredetét és célját, és azt is, hogy az a maga-ismertetés szeretetes készítés is számára arra, hogy azt a kezdeti ismerést kiteljesítse az első ok szerető megismerésévé.

*

Az a tény, hogy az életkörülmények legkedvezőbb, legemberiesebb átalakulása sem eredményezi szükségszerűen az azok közt élők erkölcsi jobbá alakulását, ne hasson lohasztóan ama átalakulás munkálóira, hanem inkább serkentsen őket munkájuk mennél szeretetesebb végzésére, olyan szeretetből való

végzésére tudniillik, mely szeretet a megvalósítandó átalakulás révén a legnagyobb jót, a jóteljeshez való véglegesült szeretetes odafordulást akarja az érintetteknek: mert ennek az akarásával

Kiérdemelhetik, hogy az akaratokat is mozgatni tudó kegyelem az elért átalakulások révén megvalósítsa azt az odafordulást, megvalósítsa annál biztosabban, mennél nagyarányúbb az átalakulások szeretetes munkálása.

*

Az ember mindig *keres*; keres egy-egy ilyen vagy olyan jót, értéket, értékest, és azon keresztül e jók teljességét. Ezeken a teljességeken keresztül pedig keresi a teljességek teljességét, az összdimenziójú teljességet, mint amely egyedül van arányban kereső vágyának korlátatlanságaival.

*

Különösen a városi élet szükségeibe és hátrányaiba beleszorított ember vágya, hogy ki- és felszabadultan, önfeledve elmerüljön a természetben – vízben, tágasságban, friss levegőben, erdei magányban. –, mely éltetője és hordozója, úgy azonban, hogy maga is éltetettje és hordozottja az éltetetlen és hordozatlan természetnek (*natura naturans*), amelyben – akiben! – vágyik végsőképpen kikötni, megpihenni a természetbe belemerülő.

*

Mindaz, amiben az élet folyamán részesülünk: a jó és a rossz, az örvendetes és a fájdalmas, a kellemes és a kellemetlen, a felemelő és a lesújtó, a beteljesítő és a kiábrándító. Ellentéteinek összege. A jók arra valók, hogy részlegességükben megkívánjuk teljességeiket, a kiábrándítók pedig arra, hogy megkívántassák velünk ellentéteiket, majd azok teljességét.

*

Az embernek, mint a látható világ személyi lényének kell leginkább és legmagasabb fokon teljesíteni az alapjelleget és általános teremtményi feladatot: az istenhez mint beteljesítő célhoz vonzást, irányítást, a többi személlyel és a

személy-alatti világgal szemben, vagyis az istenhez való vonzás fő tényezőjeként kell élnie, tevékenykednie.

Minek nevezhető, mihez fogható teljesítmény volna az ilyen szemlélet és „hivatástudat” felébresztése és elterjesztése a köztudatban és a kulturális életben, valamint érvényre juttatása a nevelésben?!

*

Az egyik legemberibb és legkeresztényibb *vágy és kívánság*: hogy minden kis és nagy, egyéni és közösségi tapasztalás, megélés, élmény – melyek sűrű szövedéke tölti ki az egész életet, - előbb-utóbb, de mennél hamarabb beletorkoljon, teljesüljön a jézusban, az ő keresztáldozata érdeméből eredő kegyelem erejében elérhető élménybe: a háromszemélyűen-egy isteni teljesség megélésébe.

*

A zongora- vagy hegedűművész megéli, hogy ő most az elragadtatás magasságaiba emeli hallgatóságát, s ezt megélve megéli önmaga erre-képes kiválóságát is, úgyszintén személyisége kitágulását, gazdagodását a közönséggel való érületi azonosulása által. Hasonlót élnek, élhetnek meg általában mindazok, akik valamiféle tevékenységükkel igyekeznek hatni másokra. És mi volna mindeme megéléseknek is a kiteljesülése?

*

... „*fészke lehullt a fáról,
Kiábrándultam én magából.*”

Csak egy valaki van, akiből nem lehet kiábrándulni, már tudniillik a helyesen alkalmazott ész és/vagy hit fényében tárgyilag megalapozottan. Bárki embertársunkból lehet, illetve mégsem: abból sem, aki fenntartás nélküli megnyíltsággal övele tölti meg életét, és így az ő kiábrándulást-nem-okozhatóságának részese lesz.

*

Az igazi, a karizmatikus tanító, tanár az, aki nem egyszerűen „közöl”, hanem megtalálhatóan, felfedeztetően tanít, s tanítványát ezzel az öntevékenység, az önállóság, az önértékesség, az eredetiség további szellemi tevékenységekre is serkentő, felemelő élményében részesíti. (ellentéte a tölcésrező)

*

Mennél telítettebb valaki, annál inkább igyekszik *közkinccsé* tenni önmagát.

A telítettség túlhaladhatatlan csúcsa jézus. Az ő emberségének, főképp lelkivilágának, élményvilágának telítettsége az isteni teljességgel való személyi egységből ered.

Elképzelhető – illetve dehogyis az –, milyen feszítő ereje volt annak a vágyának, hogy közkinccsé tegye önmagát. Ennek a vágyának a feszítő erejét működteti ő az egyházán keresztül, annak sokféle üdvözítő tevékenységével, legfőképpen pedig a keresztáldozat szentségi megjelenítésével és szent teste ételkénti közlésével.

*

Az *egyház* az az intézmény, melynek feladata az összes többi cél céljának – ama cél elérésének –a munkálása; ami annyi, mint odahatás, hogy azok a célok maguk is a maguk módján, változatosan, így vagy úgy, ama cél, a nekik végső értelmet és értéket adó cél elérésének munkálóivá rendeződjenek, rendelődjenek.

*

Az irodalom, a költészet, a művészet s az életbemutató eszközök, a médiák, mutassák be a *rosszat* is, a fizikai, a pszichikai és az etikai rosszat, de mindig valamiként - s a „valamiként” eltalálása a „kunszt” - az ellentététől, a jótól, és pedig a legsajátosabban emberi, vagyis az etikai jótól megvilágítottan és értékeltén, értelmezetten. Ez azért is szükséges, mert a rossz csak ellentéte, a jó alapján létezhet és érthető meg egyáltalán, aminek következtében

Bemutatása, ábrázolása a jóhoz való vonatkozásának, a jóval való kapcsolatának elhagyásával nem is volna valóság-hű.

Az irodalom, stb., ha azt a „valamikénti” megvilágítást nem nyújtja, nem nyújt tulajdonképpen igazi emberi értéket, s ennyiben nem is szép, nem művészi. Az irodalom, stb. Feladatának volna tekinthető, nevelni és serkenteni – ez megint a „kunszt” – az olvasót, szemlélőt arra, hogy a bemutatott rosszal kapcsolatban ő maga is igyekezzon elvégezni ezt a megvilágítást.

*

Az embert általában az *életösztön* mozgatja, hajtja, annak az értelmét azonban ő nem képes (igen gyakran) az eszével felfogni s észérvekkel igazolni, aminek következtében legsajátosabb életösztöne, tudniillik az ész „ösztöne”, vagyis természetszerű hajlama az igazság megismerésére kielégítetlen marad.

Valami mély meghibásodottságra vall, hogy az élet fő mozgatója az értelem-alatti életösztön sodra, s hogy az ember értelmi igények és fenntartások nélkül engedi át magát annak.

*

Az igazi *tökéletesség* az embermivolt és a keresztény mivolt szemléleti és gyakorlati szintézise volna, a kettő megfelelő viszonyában, mely tudniillik az emberinek az odarendelődése, felrendeződése a keresztényihez, és az attól való, teljes nyitottsággal elfogadott felemelő, gazdagító áthatottság.

Ennek gyakorlati megmutatkozása a jelenvilági valóságokkal, feladatokkal, célokkal való olyan foglalkozás volna, melyet mennél kifejezettebb tudatossággal hat át mindig a másiktól, a fentitől való ihletettség, a lentiségektől igényelt gond és odaadás károsítása nélkül.

*

Úgy hallgass minden *szentbeszédet* - oly felajzottsággal és nagyotvárással – mintha először hallanál a hit dolgairól; és úgy olvasd mindannyiszor a *bibliát* – az öröm és a megdöbbenés oly villanyáram-ütését érezve –, mintha először olvasnád! És úgy iszonyodj is minden büntől – az önvédelmi ösztön oly fontolgatástalan gyorsaságával, mint akinek a szeme felé döfnek!

*

Az élet naponta közöl értékes meg- és felismeréseket, meg- és belátásokat, melyek meghívások és késztetések a maguk megfelelő Teljessége felé, mely bennük rejlik részesedésileg (részlegileg), kibontakoztatásra és kiteljesítésre várva, s remélve, hogy nem marad befejezetlen, csonka: az ismereti lét rendjében is megvan az a sóvárgás, epedés, mely áthatja a fizikai létet (vö. Rom 8, 19.20.22).

*

Nem ismerni a *szentek* – az emberiség e legkiválóbbjai, már tudniillik a legmagasabb, vagyis az erkölcsi mércével mért legkiválóbbjai – életét, szégyellnivalóbb műveltség hiány, mint pl. elmaradottnak lenni az átlagembernek is elérhető irodalmi, történelmi, művészeti, természettudományos ismeretekben.

*

Két főbenjáró feladat: az egyetemes értékű szellemi-erkölcsi-vallási eszmék és elvek megismerése, megértése, majd pedig sértetlenségükben is változatos alkalmazásuk a gyakorlatban.

*

Amikor a végleg távozni készülő jézus elbúcsúzott édesanyjától - írók, költők, művészek, misztikusok, próbáljátok megélni és kifejezni a jelenetet! -, az vajon megkérdezte-e tőle, mikor követheti őt, meddig kell itt maradnia?

Mária azzal is ki akarta fejezni feltétlen bizalmát fia iránt és ugyanolyan ráhagyatkozását szent szándékára, hogy ezt nem kérdezte.

*

Az életben minden benyomás, tapasztalás, megélés arra való, és a maga részéről azt munkálja is, hogy általa megtaláljuk a benne részességileg megmutakozó s felismerő megélésünket magához hívó, vonzó teljest.

*

Ha nincs, vagy nem elérhető a teljes értékű *teljes-élet*, akkor mindaz, amit az ember tesz, alkot s elér, s az élet-egész maga az üres űrben, a teljes értelmetlenség végtelen sivár űrében lebeg.

*

Vannak fajok, nemzetek, melyek faji, nemzeti érdekből ragaszkodnak vallásukhoz, a magasabb rendűt alárendelve az alacsonyabbnak. Nagy akadálya ez a vallások közti szótértésnek, az ökumenizmusnak.

*

Jézus, miután a maga látható emberségén keresztül végezte az istenhezvonzás, az istenszerettetés legfőnségesebb feladatát, melyre küldetett, azt most, távozása után, egyházán, a maga térben és időben kitágított testén keresztül végzi.

*

„Ha kívülem vagytok, vagyis ha nem vagytok életszerűen bennem, mint a venyige a tőben, semmit sem tehettek” (Jn 15,5). Ezt olvasva egy nyitott szellemű nem-hívő is döbbenettel kérdezhetné: ki lehetett az, aki ilyet mert mondani?! Hogy emberek olyan szoros életkapcsolatban lehetnek vele, mint a szőlővessző a tővel, s hogy ez a kapcsolat a feltétele annak, hogy olyasmit tehessenek, cselekedhessenek, aminek a szokványos életmegnyilvánulásokon – amelyekre önélküle, őrajta kívülien is képes bárki – túli, magasabb rendű: a teljes élethez juttató, üdvözítő, üdvadó értéke van. És milyen én-tudatot, és milyen önértékesség-, milyen jelentőség-tudatot kellett hordoznia magában annak, aki ilyet tudott és mert mondani?!

Hívők is megrendülés nélkül – mert szemük a megszokástól fátyolos – mennek el tények mellett, melyeket nekik is döbbenetből döbbenetbe esve kellene szemlélniök (Jézus személye, élete és tanítása, az egyház mint történelmi csoda-jelenség). Ők is hangosan dicsérik az aranyló port, de csak visszafogottan a poros aranyat.

*

A filiszter-cimbora szagú, ízű *ballagási* nóta helyett adva van egy egészen kiváló költői szöveg, melyet hívő és nem-hívő egyaránt megtölthet a maga szemléletének megfelelő bármely mély tartalommal: *Vörösmarty: Gondolatok a könyvtárban*, a végén onnan, hogy „mi dolgunk a világon?”. Csak meg kellene zenésítenie egy olyan művésznek, amilyen pl. A Himnusz vagy a Szózat zenéjének a szerzője volt.

*

Amint vágnak az egyes emberek – egész életükön át, és feszülő epedéssel –, hogy kiemelkedjenek és megdicsőüljenek embertársaik szemében, értékelésében, úgy vágnak a népek is arra, hogy más népek részéről elismerésben és nagyrabecsülésben részesüljenek. Van egyéni és közösségi becsvágy, megdicsőülési vágy. Se egyének, se népek nem tudják kivonni magukat abból a vonzásból, mely a „nagy”, a „jó”. A „kiváló”, a „dicsőséges” egyetemes értékeiből, s végsőképp valami korlátatlan kíváncsiságú cél jóteljeségéből árad felénk és mozgósítja minden vágyukat, mind az egyéni élet, mind a történelmi mozgás legmélyebb hatóerejeként.

*

Vannak, akik az emberi természet belső nyomására egyénfeletti, egyetemes értékekhez, célokhoz kötik életüket, vágyaikat, ahhoz azonban már nincs erejük vagy bátorságuk, hogy azokat, illetve azok felsőbbrendű együttességét, teljességét személynek, személyként létezőnek ismerjék fel és fogadják be.

*

Jézus a kereszten minden korlátozás nélkül mindazokért imádkozott, akik őt odajuttatták (Lk 23,34) - tehát Pilátusért, a főpapokért s a többiekért, köztük akkor Júdásért is. Lehetséges, hogy éppen ez az imája, ez a leggyötrelmesebb kínok között feltörő ima maradt volna meghallgatatlan?! Nem ő maga mondotta-e még korábban atyjáról: „Te mindig meghallgatsz engem” (Jn 11,42)?!

*

Az ember, ez a test-szellem egység, a legbonyolultabb és legcsodálatosabb feldolgozó „üzem”. A legigazibban legmélyebb rendeltetése az, hogy mindabból, ami behatásként, benyomásként bárhonnán éri, világosan céltudatos alakítással kidolgozza magának azt a legmagasabbat, legtökéletesebbet, ami egyáltalán elérhető: a magát a teremtményben kifejező, megmutató alkotónak s a magát a legbensőbből feltáró kinyilatkoztatónak a felismerését és megélését, a világosság és a hő akárhány fokán.

*

„én beléptem, ő rám nézett, ... Alvó szívem meggyulladott.”

Az ébredéssel minden nap újból belépünk a világba, s szembetaláljuk magunkat a mindenünnen, mindenben keresztül ránk-nézővel. Ez az ő ránk-nézése híradás önmagáról, szeretés, biztatás, szólítás, hívás. S nekünk ezt a ránk-nézést felujjongó visszánézéssel kell fogadnunk és viszonznunk. Olyannal, melytől meggyullad alvó szívünk. Hogy lángoló, lobogó szívvel indulhassunk neki a napnak, sérthetlenné válva a kísértő vagy sebző tüzekkel, égetésekkel szemben; kigyulladt szívünkkel mások alvó szívét is meggyullasztva.

*

Egy egész életre szóló feladat, teendő: „*kigombolni*” (vö.: „gimbelem-gombolom”) a világot, a teremtményeket, és magasabb rendűen epedő vágygal is, mint amilyennel az „amúgy” történő kigombolás szokott történni. Kigombolni: vagyis az értelem lényeglátó szemével túlhatolni az érzékelhetőségeken – ide tartozik az egész bölcseleti megismerés –, majd a hit szemével még mélyebbre hatolva – s most már egy magasabb rendű szeretettől is hevítetten – felismerni minden érzékelhetőség arravalóságát, hogy jelképekben értesítsen minket a kinyilatkoztatóról és az ő legcsodálatosabb világáról. (A prózai értelemben vett kigombolást az érzékies ember ama vágya fűti, hogy lássa is - teste szemével - azt, amit addig csak a képzelete tudott neki megjeleníteni. De abban az alacsonyrendű látni-vágyásban is, annak a legmélyén, a szellemi megismeréssel is bíró embernek az a vágya feszül, hogy mindent lásson és mindent az okaikkal együtt is: vágy, melyet csak az ok, a teljes legközvetlenebb látása elégíthet ki. Ó, ha a gimbelő-gomboló, és általában minden ismerni vágyó tudná is, milyen és mekkora vágyat igyekszik ő egy igen gyarló látással kielégíteni!)

*

Mindaz, ami a természetben van és végbemegy – faji változatok, folyamatok... –, másként, akárhány más változatban is lehetséges volna. Ha tehát az és úgy van, ami és ahogy van, akkor az egy kiválasztás és meghatározás eredménye a létadó első ok részéről. Őneki pedig, mint személynek, szándéka is van mindennel, a legparányibb részleteket is magába foglaló szándéka, s annak a szándéknak a célzottja csak az emberi személy lehet, és pedig a maga mindenestüli odavonatkozásában az első okhoz mint elérendő beteljesítő célhoz. Következésképpen, minden, ami a természetben van és végbemegy, ama szándék hatása alatt embercélzatú, vagyis az embert ama cél elérése szempontjából segítő-jellegűen befolyásoló. Az ember dolga, hogy mindig ennek a célzatnak a szemmel tartásával fogadja mindazt – a hátrányosnak, károsnak érezhetőt is –, ami őt a természet erői, benyomásai részéről éri, a maga részéről odahatva tudatos szándékkal is, hogy azok célzata teljesüljön.

*

Az egyháznak nincs semmi faji jellegű kifogása a *zsidósággal* szemben. Amit a zsidókkal kapcsolatban nehezményez – fájó anyai szívvel nehezményez –, vallási jellegű: az, hogy ők nem eléggé zsidók! Nem eléggé következetesen, nem mindenre-bátran zsidók. Nincs meg bennük az a bátor következetesség, mellyel kimagaslik az a közülük való, aki arról páratlan tanúbizonyságot tett írásban is (pl. Fil 3,7-14: az önvallomások egyik csúcs-remeke).

*

Ami erkölcsileg rossz önmagában, arra se törvény, se népszavazás nem adhat pozitív engedélyt. Egy még nagyobb – illetve a még több – erkölcsi rossz bekövetkezésének elkerülése érdekében azonban megállapíthatja az illetékes hatalom, hogy meddig lehet menni a szóban forgó rossz megtűrésében, meg nem akadályozásában, ami egészen más, mint az engedélyezés. Fennáll azonban a tévedés veszélye annak a felmérésében, hogy fennforog-e, és milyen valószínűséggel, a nagyobb, a több rossz veszélye, illetve hogy az a rossz tényleg több, nagyobb-e. Vannak esetek, amikor egy-egy testületnek is szüksége volna a szentlélektől a „tanács” ajándékára, ha az nemcsak egyéni, hanem

közösségi adottság is lehetne, vagy egy azzal felérő fentrőli megvilágosodásra, ami viszont lehetséges.

*

A cél, amelyért élünk: elérni a lehető leggazdagabb részességét, részesedését annak a teljességnek, mely a háromszemélyű isten, akit emberré lett egyik személyében elérhetünk.

*

Amikor takarítás után jólesően érzed, hogy szobádban *rend* van: abban a parányi rend-élményben megélheted azt a teljes rendet, mely a célbaértek végleges rendezettsége lesz az istent-élvező boldogságban (*fruitio dei*), sőt megélheted azt a még magasabb, azt a magasabb-már-nincs rendet is, mely az isteni személyek közti eredési rend (*ordo originis*). Egyáltalán, minden rendben, akár a már meglévőkben, akár a valósulókban (pl. a természet, a társadalom, a közlekedés Rendje), megélhető ama legmagasabbnak valamilyen visszfénye, jelképe, előíze.

*

Az élet minden területén folyvást alkalmazott mércék, normák maguk is lemérésre, ellenőrzésre szorulnak. A próbát kiálló pedig visszavezetésre a mással már le nem mérhető normához, mércéhez.

Kincseskerti Kaláka

2012. VII. 28 - VIII. 1.

A VI. Mátramindszenti Kaláka második napján egy jurtát állítottunk fel a Kincseskertben. Rögtön ki is szerettük volna próbálni ezt a meditációs helyet, ezért kalákás Katával a táncház után a hold fényénél sétáltunk le a kert végébe. Kiváltság volt ez, hogy mi lehetünk az első lakói a jurtának. Körbeölelt bennünket a Mátra, betakart a csillagos ég, és a Kincseskert altató muzsikáját hallgattuk. Katával azon tanakodtunk, vajon a Mária koronába visszaköltözött-e a madárka, akit aznapi munkálkodásunkkal megzavartunk? Hallgattam az álomba ringató békakuruttyolást, ami az égerberek színpada felől érkezett. Elképzeltem, ahogy az előfűz építmény ma befont ágai megerősödnek és ölelésükkel körbefogják és így tartják meg az elszáradt, de a vázat adó fűzágakat.

A mátramindszenti Kincseskert Kaláka rendhagyó a székelyföldi fürdő- és kalákamozgalmak történetében. Azért rendhagyó, mert Magyarországon van és azért is, mert már 6. alkalommal kalákázunk itt. Minden évben két alkalommal 2-3 napot töltöttünk itt s mindannyiszor megéltük, hogy a Kincseskert megújult és gazdagodott. Tóni atya közvetítésével már hatszor kértünk közösen áldást a munkánkra. Végülis, ha összeszámolom összesen 18-20 napot munkálkodtunk. Az emlékezetemre hagyatkozva úgy becsülöm talán 120 segítő járt itt, persze ehhez a számhoz Mária néni biztos tudna még legalább 30 embert, aki évközben „Kalákában” nádat vágott, kalapált vagy gondolataival (sz)építette a kertet.

A kalákás munkálkodás az idén is, az Ars Topia Alapítvány és a Mens Sana Alapítvány együttműködésével tudott létrejönni.

Mit jelent Kalákában ügyködni? Magunkért, a helyért és a csapatért munkálkodunk ilyenkor „fizetséget” nem várva munkánkért. A szeretetből hozott áldozatos feladatvállalás mindenek épülését szolgálja.

2012-ben Mária néni kérésére újra „szervező” segítőként tértem vissza a Kincseskerti Kalákába. A Kalákások részéről Nemcsók Márton az Ars Topia Alapítvány önkéntese volt a főszervező. Ő vette át az előző szervezőktől a

stafétabot. Márton és az előző szervező Árpád látogatták meg a helyszínt egy hónappal kalákázás előtt, hogy előkészítsék a terepet, a helyieket és a szükséges anyagokat. Több éven át voltam a szervező csapat tagja és most fontosnak tartom, hogy a „szervezői” munkát is át tudjam örökíteni azoknak, akik bevállalják ezt a feladatot.

Június van, s rekkenő hőség. A nyár legforróbb, legfojtogatóbb napjai. Pénteki napunk családi hangulatban telt. A faluból gyerekek és anyukák jöttek le füzeket metszeni. 12-15-en voltunk. Kiss Szilveszter hol az asztalosműhelyben, hol a területen munkálkodott. Ezen a pénteki napon, nekünk a nagyvárosból érkezőknek volt időnk megérkezni a tájba, letenni a budapesti rohanást és várni, mit hoz számunkra ez a Kaláka.

Mátramindszenten már van foganatja a Kalákának. Öröm töltött el, mikor hallottam, hogy a polgármester, aki kezdettől fogva a Kincseskertben is velünk kalákázott, bográcsozással egybekötött növényültetést szervezett a faluban. Sokakat sikerült így megmozgatni a faluban és ez is egy módja annak, ahogyan a Kaláka továbbél.

Szombaton nem akartam hinni a szememnek, amikor láttam, hogy már harminchatan vagyunk. A tűzön, amelyiken reggel a táblaoszlopok végeit égettük, nagy bográcsban főzték a palócgulyást.

Idei kalákás munkálkodásunk során megtisztult a kert, a forráshely és a tóhoz vezető meánderező erecske. Megszépült a kereszt környéke és új táblahelyeket alakítottunk ki. Befontuk az élőfűz-építmények kihajtott ágait, a szilfolyosó ágait összehúztuk, hogy idővel a Petrás Mária Babba Máriájához vezető úton árnyas allé alakulhasson ki. A kaláka alatt megingathatatlan alapokra helyezett jurtához (ami Marci csapatvezetési képességét is dicséri), palló utat vezettünk. Szombaton a férfiember kitartó munkájával a legnagyobb hőségben kellett a jurtát állítanunk. A férfiak rendíthetetlenül segédkeztek a hőség ellenére. Estére kancsó és kézmosó lavór is került a jurta fapadozatára, egész otthonossá lett tőle a hajlék. Visszagondoltam arra, hogy a délután még Piroska, a helyi népművész takarította ki a borovi fenyő padozatot s most itt hallgatjuk háton fekve, a jurta felső körablakán keresztül csillagokat lesve a béka koncertet.

A kalákásoknak és a falubelieknek szombat estére táncházat szerveztünk. Nem volt még ilyen a faluban. Mátramindszenti fiatalok kevesen csatlakoztak az estéhez, kevés volt a fiú is a páros táncokhoz, de kört alkotva pár alaplépést így

is megtanultunk. Még Marci is örömét lelte a táncban, pedig azt mondta nem szeret, mert nem tud táncolni.

A Kaláka valahol hasonlatos a táncházhoz. Közösségi élményt ad, mintát ad, lelkesítést és biztatást nyújt, s mindemellett néha rámutat a ballábasságunkra is. Mint a táncházban tanult tánclépéseket, a kalákában tanultakat is akkor fogjuk tudni továbbadni, ha Kaláka után vagy előtt azokat máshol vagy magunkban gyakoroljuk.

Reggelre a jurta fölött mintha megnyílt volna az ég. Mi voltunk a színpadon a függöny mögött és a környékről körénk sereglett az összes dalos madár. A világ öröme és végtelensége volt a jurta falain kívül. Napok óta először igazán fáztam. Kibújtam a hálósákból, kiléptem az ajtón s nagyot nyújtóztam.

Fazana, 2012. VII. 10.

Kedves Ágnes!

Rendhagyónak írod a Mátramindszenti VI. Kalákát a Székelyföldi Kalákamozgalom történetében. Részben azért, mert Magyarországon van. Itt azonban meg kell említenem, miért is tartozhat mégis szervesen a székelyföldi mozgalomhoz. Mert ez megmagyaráz sok mindent a múltjából, a jelenéből és jövőbeli terveiből is.

Gyökeret eresztett itt ugyanis egy Gyimesközéplokról ide került, évszázados emlékeket hordozó ágacska, édesapám. Néhány száz kilométer, határ mit számít, amikor gazdagon él a belső világ?

Kinn Fejbükkösön a kalibában András bácsi elvégezve az „esti bajt”, befejezve a napi munkát, levetette felső ruháját, fehér ingben, vászon gatyájában, bajuszát megpödörve és bajuszkötőjét felkötve leült a dikó végébe, szembe a nyitott ajtóval, s a mindent megpihentető csöndben saját létének kútját kezdte mélyíteni. A napi munkával nem ért véget a tennivalók sora. A lendület, a hozzáállás komolysága változatlan volt. Fiatal lányként magamba szívtam azt a belőle áradó bizonyosságot, hogy mi emberek gyönyörű dolgokra vagyunk hivatva, a széna- és sajtcsináláson túl is.

Ez a kép él bennem most a VI. Mátramindszenti Kaláka végével. Sok mindent elvégeztünk az évek során, és természetesen bőven maradt munka a

jövőbeli kalákákra is. De talán itt a pillanat, amikor a Kincseskert már eléggé otthonossá vált számunkra, hogy meg merjük kísérelni benne a következő lépést is: forduljunk határozottabban, tudatosabban saját létünk kútja felé. Talán éppen ezért épül a Kincseskert, hogy a fák, bokrok, vizek szép rendezésével, ápolásával lassan tanulgassuk észrevenni saját létünk csodáját is. Manapság sok feladat, törekvés, gond, aggodalom vagy akár öröm is befedi létünk kútját. Feladatunk lenne kitisztítása, mélyítése, hogy „előkészítsük magunkat a lét azon teljességére, amelyre teremtettünk”.

Így talán érthetővé válik Kalákánk másik „rendhagyó” vonása is: a folyamatosság. Már VI. alkalommal voltunk együtt, és természetesen folytatni is szeretnénk. Úgy gondoljuk, hogy a megszokott kalákázás az egyik alaptevékenység, amely biztosítja a „gondolatfonók”, léleképítő, lét-gazdagító elvonulások, együttlétek lehetőségét, ami ezentúl ugyanúgy a Kincseskerthez tartozik, mint a kertépítés.

Ilyen kettős, egymásra épülő, egymásba fonódó, egymást gazdagító tevékenységre gondolunk, melyek „megingathatatlan” alapját az eddigi Kalákák alkotják. Reméljük, hogy óvó, növelő tekinteteket ezután sem veszitek le a Kincseskertről.

Tegnap este a jurta nyitott ajtaján kitekintve a Mária koronája fűzépítmény felé, amelynek ágacskáit az építmény rendjébe fontátok a Kalákán, ismét András bácsi jutott eszembe, és tudom, hogy sokan megélik majd a fehér jurtában ezt a zöld csodát, és sokan tanulnak belőle gyönyörű rendet fenni életük ágas-bogas hajtásaiból. S tudom, hogy lesznek, akik ide találnak, ahogyan Csíksomlyóról elindulva mi is megtaláltunk titeket.

Ma egy fiatalasszony járt itt – még nem volt Kalákán – s mondta, hogy a héten eljön egy napra két kicsi, 6 és 9 éves fiacskájával szépíteni, alakítani a forrás utáni kis tavacskát, hogy majd hozhasson bele vízi virágokat. Mert ő is szeretne „bekapcsolódni a Kincseskert életébe”.

Hálás szeretettel ölelünk Mátramindszentről

Mária néni